

بررسی توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری در قلمرو کوچ نشینان (مورد مطالعه: شهرستان خرم آباد)

سپیده امرایی - کارشناسی ارشد گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.
حوریه مرادی* - استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.
سیامک شرفی - استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۰
تاریخ پذیرش: ۰۵ تیر ۱۴۰۰

چکیده

مقدمه: تحولات عینی و مفهومی گردشگری در عصر حاضر، ضرورت‌هایی را پیرامون توسعه فضایی و روابط درونی و بیرونی قلمروهای جغرافیایی که تداعی کننده بازتاب سنت در مدرنیته می‌باشند، شکل داده است. در این میان توسعه فضایی مناطق روستایی که فضاهای اجتماعی حاکم بر آن، در برگیرنده قلمروهای کوچ نشینان ایران است از اهمیت ویژه‌ای در توسعه گردشگری پسامدرنیته برخوردارند.
هدف پژوهش: هدف از این پژوهش بررسی توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری شهرستان خرم آباد است که یکی از مهمترین قلمروهای کوچ نشینان ایران محسوب می‌گردد.

روش‌شناسی تحقیق: روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و از نوع کاربردی بود. جامعه آماری این پژوهش را سه گروه عمده (۳۱۵ نفر از روستاییان ساکن در ۱۴ روستای منتخب منطقه (به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای)، کارشناسان حوزه گردشگری استان (۳۰ نفر) و گردشگران در دسترس وروردی (۳۰ نفر)) تشکیل می‌دادند. در نهایت از مجموع سه جامعه آماری مورد مطالعه ۳۷۵ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از روش‌های میدانی و پرسشنامه‌ای استفاده شد که پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برای ۳ مؤلفه مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری محاسبه شد، که بیانگر مناسب بودن ابزار پژوهش بود. برای تحلیل داده‌ها از ضریب پراکندگی و ضریب همبستگی پیرسون، در محیط نرم‌افزار SPSS20 و برای ترسیم نقشه‌ها از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: مقاصد گردشگری در نواحی روستایی شهرستان خرم آباد (بخش پایی) که بطور عمده متکی بر اکوتوریسم بودند.
یافته‌ها و بحث: یافته‌ها نشان داد مهمترین مؤلفه‌ها و معیارهای کلیدی تأثیرگذار بر توزیع ساختار فضایی میراث روستایی مقاصد، کمیت و کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری و وضعیت مکانی - فضایی جاذبه‌های گردشگری هستند. بررسی مقادیر ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین همه متغیرهای مستقل (بجز متغیرهای پذیرش اجتماعی، بعد کالبدی، ابعاد فضایی) با توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد.

نتایج: از آنجایی که روستاهای گازه و بیشه دارای بیشترین تعدد متغیرهای مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری شهرستان خرم آباد بودند، پیشنهاد می‌گردد که در صورت سرمایه‌گذاری در خدمات و تسهیلات مناسب، این سکونتگاه‌ها می‌توانند در خدمات‌رسانی پسرکانه وسیع‌تری مورد استفاده قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: توسعه فضایی، گردشگری روستایی، کوچ نشینان، خرم آباد.

مقدمه

متأثر از دیدگاه‌های غالب پسامدرن و به علت اهمیت بازتاب سنت در مدرنیته، یکی از عرصه‌های مهم پیش‌برنده توسعه و رشد تقاضای گردشگری، توجه به نواحی روستایی است (جمشیدزهی و مرادی، ۱۳۹۹). گردشگری روستایی به عنوان یک پدیده پیچیده اجتماعی - اقتصادی، از جمله جریان‌های اقتصادی مهم قرن حاضر است که به سرعت در جوامع محلی در حال رشد بوده و توانسته است به سطوح بالایی از پیشرفت و توسعه در عرصه جهانی دست یابد (زرافشانی و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۲۰). در چشم‌انداز اقتصادهای توسعه‌یافته، گردشگری روستایی را می‌توان تجربه‌ای مبتنی بر کشور تلقی کرد که طیف گسترده‌ای از جاذبه‌ها و فعالیت‌هایی را شامل می‌شود که می‌تواند فرصت‌های ارائه خدمات به جوامع محلی را افزایش دهد، این اهمیت تا آنجایی است که فضاهای جغرافیایی یا مناظر، کالاهای اساسی در گردشگری هستند و نگهداری از آنها تبدیل به جزئی جدایی‌ناپذیر در اقتصاد روستایی شده است (اورباده و رایبسون، ۱۳۹۹).

جاذبه‌های گردشگری نواحی روستایی به منزله یک محصول و تولید در رقابت برای جذب گردشگر بوده و دارای اهمیت مکانی هستند. این رقابت‌های مکانی در روستاها، موجب بوجود آمدن مزیت رقابتی، تغییر ساختار اقتصادی روستا، ایجاد و سوق دادن زمینه‌های بازار در جهت توجه به اهمیت قابلیت‌های گردشگری در رقابت‌های اقتصادی، تقویت زیرساخت‌ها، توسعه فعالیت‌های نوآورانه محیطی در زمینه گردشگری برای جذب مشتری و در نهایت تغییر و بازساخت ساختارهای معیشتی و درآمدی روستاییان و سازماندهی فضایی آن است (جانسون و مولر، ۲۰۰۵: ۲۱). انطباق سازمان فضایی بر محیط فیزیکی "ساختار فضایی" نامیده می‌شود. ساختار فضایی عبارتست از تجلی روابط درونی و بیرونی واحدهای یک مجموعه فضایی و جایگاه اجزای آن بر بستر محیط طبیعی است (نظم‌فرد، ۱۳۹۱: ۱۶ به نقل از صرافی، ۱۳۶۴: ۲۰)، که نتیجه این روابط و تحولات تغییر قواعد بازی مکان‌ها در عرصه رقابت‌های اقتصادی است. در این چارچوب همانند جهانی شدن، ساختار اقتصاد روستایی نیز پیچیده، آشفته، چندبعدی، چندزمانی و چندمرکزی شده است (جانسون و مولر، ۲۰۰۵: ۲۱) که بویژه در روستاهای پیرامون شهرهای بزرگ به دلیل تأثیرپذیری از ساختارهای اقتصادی و اجتماعی شهرها و پیوندهای فضایی نزدیک با شهرها بیشتر نمود یافته است. بدین‌منظور موفقیت در توسعه گردشگری در نواحی روستایی با محافظت بیشتر منابع روستایی در ارتباط است، به عبارتی، گسترش این صنعت در روستا باید به صورتی باشد که بدون اینکه منابع و توان‌های محیطی روستا رو به کاهش نهند، از روستا نهایت استفاده شود. عدم شناخت عوامل پیش‌برنده توسعه اقتصاد گردشگری، بخصوص اقتصاد بومی، می‌تواند منجر به نابودی این سرمایه ارزنده گردد (راسق‌قزلباش، ۱۳۸۸: ۹۹).

به سخنی دیگر، توسعه صنعت گردشگری با ایجاد اشتغال، تولید درآمدهای خانگی، درآمد از ارز خارجی و همچنین تنوع و احیای اقتصاد محلی (روستایی و عشایری) ارتباط مستقیم دارد (شورای جهانی سفر و گردشگری سازمان ملل، ۲۰۱۲) و مطابق نظر سازمان جهانی گردشگری، به بزرگترین صنعت فعال در جهان تبدیل شده است (لاندنبرگ^۳ و همکاران، ۱۳۹۴: ۳). با این وجود، تأثیرات مهم گردشگری، توریسم و فعالیت‌های توریستی اثرات جانبی منفی نیز دارد که می‌تواند به صورت تأثیرات اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی - فرهنگی طبقه‌بندی شود (ملدو^۴، ۲۰۱۴). در این میان، روندهای متأثر از توسعه در سطح ملی و بین‌المللی، روستا را به عنوان یک مکان با ویژگی‌های اقتصادی خاص خود از نظر گردشگری معرفی می‌کند که جایگاه خاصی را در دانش اقتصادی و اجتماعی بر عهده دارد (روزبهنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵). سرمایه‌گذاری در دانش و سرمایه‌های انسانی بومی نواحی روستایی می‌تواند در سر ریز شدن دانش و ایجاد رشد اقتصادی منطقه مؤثر باشد (برانرجم و همکاران^۵، ۲۰۱۰: ۱۰۵).

بنابراین، با توجه به پتانسیل بالای گردشگری نواحی روستایی مختلف ایران و تحولات ناشی از آن در زندگی اجتماعی و اقتصادی ساکنان مناطق مختلف، درک چگونگی ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری در نواحی روستایی نیازمند بررسی‌های علمی دقیق‌تری است. به عبارتی، تحولات عینی و مفهومی گردشگری در عصر حاضر، ضرورت‌هایی را پیرامون توسعه فضایی و روابط درونی و بیرونی قلمروهای جغرافیایی که تداعی‌کننده بازتاب سنت در مدرنیته می‌باشند، شکل داده است. در این میان توسعه فضایی مناطق روستایی که فضاهای اجتماعی حاکم بر آن

1. Oriade and Robinson

2. Janson and Moulter

3. Lundenberg, et al

4. Meleddu

5. Baunerhjelm, and et al

دربرگیرنده قلمروهای کوچ‌نشینان ایران است از اهمیت ویژه‌ای در توسعه گردشگری پسامدرنیته برخوردارند. در این میان، بخش پایی شهرستان خرم‌آباد، یکی از مهمترین مناطقی است که در برگیرنده نواحی روستایی پر جمعیت و قلمروهای کوچ‌نشینان با قابلیت گردشگری است. وجود آبشارها و مناطق بکر طبیعی و تاریخی در این شهرستان جایگاه ویژه‌ای را به این صنعت در شهرستان خرم‌آباد داده است. بنابراین، این مقاله بدنبال دست‌یافتن به این سؤال اساسی که ویژگی‌های فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری محدوده مورد مطالعه چگونه است؟ و به عبارتی تعیین ضریب تغییرات و پراکندگی ویژگی‌های ساختار فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری روستایی شهرستان خرم‌آباد و مهمترین متغیرهای موثر بر آن کدامند؟ برای دستیابی به شناخت و تحلیل سیستماتیک شکاف‌ها و حلقه‌های مفقوده‌ی سازمان فضایی مقصدهای گردشگری در وضعیت موجود و در نهایت اولویت‌بندی ویژگی‌های ساختاری مقصدهای گردشگری در گستره‌ی ناحیه می‌پردازد.

در عصر حاضر صنعت گردشگری به عنوان یکی از پویاترین و مهمترین فعالیت‌های اقتصادی جهان است (رنجریان و همکاران، ۱۳۹۴)، که ارزش و جوه حاصل از گردشگری و سفر در دهه آینده با سرعتی بالاتر از تجارت جهانی؛ و سایر اقلام صادراتی متعلق به دیگر بخش‌های اقتصادی قرار می‌گیرد؛ آنچنان که این صنعت توانسته است تاکنون بیش از یکصد فرصت شغلی مستقیم ایجاد و مبنایی برای تحولات اقتصادی - اجتماعی شگرفی در سراسر جهان گردد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۹). در این میان، مقصدهای گردشگری به عنوان بخشی از نظام گردشگری و برآیندی از تحول و تطور پدیده‌ای مکانی و فضایی در پهنه فضا بشمار می‌آیند (ضیایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۴)؛ گردشگری روستایی به عنوان یکی از راهبردهای جدید توسعه روستایی، از یک دهه گذشته در مطالعات و پژوهش‌های مرتبط مورد مطالعه قرار گرفته است (اروجی و همکاران، ۱۳۹۷)، به طوری که از آن به عنوان منبع مهم و جدیدی برای افزایش درآمد، فرصت‌های شغلی، بهبود سیستم حمل و نقل‌های روستایی و گسترش اقتصاد جوامع محلی یاد می‌شود (عزیزی و لطفی، ۱۳۸۸: ۵)؛ و به عنوان کانالیزور و تسریع‌کننده مهمی برای ساخت توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی شناخته شده است که طی سال‌های اخیر در سراسر اروپا خصوصاً برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی حاشیه شهرها و روستاهای مهم مقصد گردشگری که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی روبرو بوده‌اند مورد توجه قرار گرفته است (شارپلی، ۲۰۰۲: ۲۲۳).

امروزه شهرها و روستاهای هدف گردشگری از مقاصد گردشگری جهان بشمار می‌آیند که هر ساله پذیرای میلیون‌ها نفر گردشگرند (کیسر، ۲۰۰۴: ۱۰) سازماندهی فضایی گردشگری معیاری برای تعیین مرکزیت و تعیین زیرساخت‌های مورد نیاز تعدیل نابرابری‌ها بین نواحی و بهره‌برداری مناسب از زیرساخت‌های و به شناخت دقیق سطح‌بندی امکانات و تاسیسات خدمات ظرفیت‌های موجود هر منطقه است (شماعی و موسیوند، ۱۳۹۰: ۲۴). مقاصد توسعه گردشگری با دیدگاه‌های برنامه‌ریزی راهبردی فضایی لازم را با پتانسیل‌های مقصد گردشگری را شناسایی می‌کند تا هر مقصد و ظرفیت‌های آن را بتوان به صورت مطلوب برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری کرد و با برنامه‌ریزی فضایی با شناخت بررسی وضع موجود نواحی و شناسایی قابلیت‌ها و تنگناها از اهمیت بسیاری برخوردار است (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۷). رشد صنعت گردشگری در شهرها و روستاها موجب شده تا بعنوان یکی از مناسبترین راهبردهای توسعه در مناطق که بدیل‌های اقتصادی اندکی برای مبارزه با فقر و بیکاری دارند مورد توجه واقع شود (اشلی و همکاران، ۲۰۰۶) و یکی در الگوهای فضایی گردشگری و در مقصدهای گردشگری به عنوان یک زیر بخش در نظام برنامه‌ریزی منطقه‌ای به حساب می‌آید تا از طریق آن بتوان تخصیص‌های عمودی را در زمینه توسعه گردشگری به فعالیت‌های افقی تبدیل کرد (زیاری، ۱۳۸۹: ۱۰۴).

ساماندهی گردشگری در یک مکان با توجه به آنکه برنامه‌ریزی گردشگری و شناخت رفتار گردشگران را در یک مکان در برمی‌گیرد (باندل، ۲۰۰۰: ۳۸۸) با تاکید بر سنجش وضعیت موجود پیرامون قابلیت‌ها و تطبیق‌پذیری آن با خواست گردشگران در رابطه با انگیزه و اصل این گردشگران بستری فراهم می‌آورند که برنامه‌ریزی برای توسعه تسهیل می‌کنند بگونه‌ای که از طریق ساماندهی می‌تواند در زمینه‌های اصلی توسعه گردشگری شعراهایی را پیرامون رشد آهسته گردشگری و ظرفیت‌یابی مقاصد گردشگران و تعیین نوع مناسب گردشگری و مشارکت مردم محلی و چگونگی ارتباط و همکاری با سایر بخش‌های اقتصادی (خاکسار، ۱۳۸۲: ۵۳) و بر این اساس ساماندهی گردشگری سبب می‌شود که برنامه‌ریزی گردشگری تنها به فرمول درآوردن پول‌های آینده نباشد بلکه چگونگی انجام تنیده بصورت بدون آسیب در بر گیرد (کدیور و سقایی، ۱۳۸۵: ۱۴۰). مقصدهای گردشگری به عنوان بخشی از نظام گردشگری و برآیندی از تحول و تطور پدیده‌ای مکانی فضایی در پهنه

¹ Sharply

² Cases

³ Ashloy et al

⁴ Bandel

فضایی به شمار می‌آید (ضیایی، ۱۳۹۳: ۸۴). بنابراین به منظور استفاده اثربخش از ظرفیت‌های گردشگری تنظیم روابط/ پیوندها و نحوه‌های آرایش فضایی مقصدها کنترل پیامدهای رشد و توسعه پایدار گردشگری توجه به توسعه و برنامه‌ریزی فضایی ضرورت پیدا می‌کند (ریسنکی و همکاران، ۲۰۱۲: ۳۷۶ و گان ۲۰۰۲) در کتاب خود با عنوان برنامه‌ریزی گردشگری برای مقاصد پنج عنصر کلیدی را شناسایی کرده و تاکید میکند که ارتباط بین آنها باید در برنامه‌ریزی مقصد مورد توجه خاص فرار بگیرد و این پنج عنصر عبارتند از: مرزهای منطقه‌ای مشخص و قابل تعریف؛ امکان دسترسی از بازار و برخورداری از کریدرهای حمل و نقل داخلی؛ مجموع جاذبه‌های محلی؛ نواحی خارجی و مبادی ورودی منطقه که همگی آنها از ارکان تشکیل دهنده ساختار فضایی مقاصد گردشگری است که در ذیل برنامه‌ریزی توسعه نیازمند توجه است (گان، ۲۰۰۲). عوامل توسعه مقصد گردشگری نه تنها از طریق تجربه سفر افراد حاصل میشود بلکه روزنامه‌ها و مجلات بطور منظم شامل اطلاعات گردشگری بوده و گزارشات سفر بسیاری در تلویزیون نمایش داده می‌شود و کتابچه‌ها و راهنمای سفر عموماً برای تصمیم‌گیری سفر به مقصد مورد استفاده قرار می‌گیرد و به علاوه بر سازمان گردشگری بازاریابی مقصد اطلاعات قابل ملاحظه‌ای از طریق اینترنت انتشار می‌دهد (محمودی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸)؛ و با تبلیغات سفر از مقاصد گردشگری یکی از مهمترین عوامل موثر بر توسعه مقصدهای گردشگری بشمار می‌آید. بدین منظور ساماندهی فضای به منظور پیشگیری از توسعه ناموزون مقاصد گردشگری ضرورت و اهمیت پیدا کرده است. وظایف و اهمیت سازماندهی یا مدیریت مقصد گردشگری به شرح زیر می‌باشد:

تجزیه و تحلیل الگوهای روند سفر در سطح ملی و بین‌المللی، تجزیه و تحلیل بازار (تعداد نیازهای گردشگران) و چه کسانی از مقصد خاص بازدید می‌کنند، ارزیابی محصولات گردشگری (کمیت، کیفیت، عرضه اقامت و رستوران‌ها)؛ تهیه فهرست جامع جاذبه‌ها، و راهای دسترسی به آنها جهت شناسایی ظرفیت‌های گردشگری؛ بررسی خدمات و ساختار زیربنایی (شامل: حمل و نقل و آب و انرژی)؛ تجزیه و تحلیل اثرات گردشگری (زیست محیطی)؛ تدوین برنامه‌های عملی و زمان‌بندی توسعه مقصد و تعیین اهداف استراتژی؛ ارائه خدمات و سرمایه‌گذاری برای مراکز اقامتی و رفاهی و بین راهی تفریحی؛ تدوین طرح‌های توجیهی با استفاده از نرم‌افزار کامل‌تر (مدیریت ایده‌های گردشگری، ۱۳۹۳). در جدول (۱) خلاصه‌ای از پیشینه پژوهش‌های انجام گرفته و نتایج آن در زمینه مورد بحث آمده است.

جدول ۱. مطالعات انجام شده در زمینه موضوع مورد بحث

محقق‌ها و سال	عنوان	نتیجه	متغیرهای مؤثر منتج شده
رومیانی و همکاران (۱۳۹۹)	برنامه‌ریزی راهبردی فضایی توسعه پایدار مقاصد گردشگری روستایی در استان مازندران	تقویت زیرساخت‌های کالبدی (راه‌های ارتباطی)، و برطرف کردن مشکلات موانع محیطی	توسعه پایدار و عوامل اقتصادی اجتماعی و فرهنگی زیست محیطی
جوان و همکاران (۱۳۹۸)	تحلیل فضایی اثرات گردشگری بر تحولات کالبدی سکونتگاه‌های رضوانشهر	اثرات کالبدی گردشگری در محدوده بیشتری به کانون‌های روستایی در محدوده دشتی و کوهپایه‌ای مربوط بود	کمیت و کیفیت منابع، وضعیت طبیعی و ابعاد فضایی
اسدیوریان و همکاران (۱۳۹۸)	شناسایی معیارها و سنجش سطح توسعه اکوتوریسم پایدار در قطب‌های گردشگری استان لرستان	متغیرهای وضعیت طبیعی و مشارکت مردم محلی و جذابیت تفریحی دارای بیشترین اثر است	وضعیت طبیع، مشارکت اجتماعی و کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری
سقای و همکاران (۱۳۹۷)	واکاوی شبکه مقاصد متن فضایی گردشگری در استان گلستان فرانش پسا ساختاری، استان گلستان	چهار مقصد دارای فاصله کوتاهتری نسبت به هر یک از مقاصد مجاور خود را دارند و دارای مرکزیت بیشتری هستند	قابلیت دسترسی و فاصله از مرکز
سعیدی و همکاران (۱۳۹۶)	تحلیل ساختار فضایی ناحیه خمین با تاکید بر برنامه‌ریزی فضایی	متغیرهای محیطی بوم‌شناختی (توپوگرافی منابع آب و خاک) و انسان‌ساخت (راه‌های ارتباطی خدمات و صنایع)	وضعیت طبیعی، دسترسی به جاذبه
رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۶)	سنجش رضایت گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی مناطق روستایی گیلان	کمیت و کیفیت منابع و دسترسی به روستاها در رضایت گردشگران اثرگذار بود	کمیت و کیفیت منابع و دسترسی
صحنه و معماری (۱۳۹۶)	اولویت‌بندی امکانات توسعه گردشگری و توزیع فضایی آن، استان گلستان	از نظر توزیع فضایی شهرستان‌هایی در اولویت قرار گرفتند که دارای منابع و جاذبه‌های گردشگری بیشتر و با دسترسی مناسب‌تری	کمیت و کیفیت منابع و قابلیت دسترسی به جاذبه‌ها

متغیرهای مؤثر منتج شده	نتیجه	عنوان	محققان و سال
	بودند		
کیفیت جاذبه و وضعیت طبیعی	عوامل عملکردی ساختار جاذبه‌های گردشگری و زیست‌محیطی عوامل مؤثر در کیفیت محیطی مقصد بودند	ارزیابی کیفیت محیطی مقصدهای گردشگری روستایی محور قلعه رودخان، فومن	حسام و همکاران (۱۳۹۶)
کمیت و کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری	مناطق که از لحاظ جاذبه‌های گردشگری دارای پتانسیل‌های بیشتر باشند به همان نسبت خدمات گردشگری بیشتری نیازمندند و باید ساماندهی فضایی آنها مورد توجه گیرد	پهنه‌بندی کانون‌های گردشگری به منظور تعیین مناطق بهینه خدمات گردشگری در استان فارس	پهنام‌رشدی و همکاران (۱۳۹۵)
ابعاد کالبدی، ابعاد جمعیتی، ابعاد فضایی و زیرساخت‌های فضایی	نگرش روستاییان، توسعه کالبدی، ابعاد جمعیتی و خدمات رفاهی بیشتری تأثیر را بر ساماندهی فضایی روستاها داشت	شناخت و تحلیل طرح‌های ساماندهی فضای سکونتگاه‌های روستایی ایران	برقی و همکاران (۱۳۹۰)
کمیت و کیفیت منابع، وضعیت طبیعی و ابعاد فضایی		بررسی روابط در یک مقصد گردشگری سان-ویتو (ایتالیا)	راجرای جیوانی و همکاران (۲۰۱۴)
مقصد گردشگری و کیفیت خدمات		بررسی عوامل مؤثر بر وفاداری گردشگران از مقاصد گردشگری مالزی	خان (۲۰۱۳)
توسعه اقتصادی منابع داخلی و خارجی		استراتژی‌های توسعه گردشگری روستایی سوژه در کشور چین	ژانگ (۲۰۱۲)
توسعه اقتصادی، قابلیت و دسترسی جاذبه‌ها گردشگری		بررسی ویژگی‌های ساختار فضایی جاذبه‌های گردشگری نایجنگ چین	دینگ و همکاران (۲۰۱۱)

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی است. به طور کلی برای رسیدن به هدف تحقیق جامعه آماری این تحقیق را سه گروه عمده تشکیل می‌دهد، گروه اول را آن دسته از سکونتگاه‌های روستایی شهرستان خرم‌آباد تشکیل می‌دهند که مقصد گردشگری اکوتوریستی محسوب می‌گردند؛ که جمعا شامل ۱۴ روستای بخش پاپی شهرستان خرم‌آباد بودند، به عبارتی، ۱۴ روستایی که دارای یکی از ویژگی‌های: جمعیت بالای ۱۰۰ نفر و یا بالای ۱۰ خانوار، دارای دهیاری، شورای اسلامی و راه آهن و یا نزدیکی به یک جاذبه طبیعی و تاریخی قرار داشتند انتخاب شدند. به عبارتی این روستاهای منتخب در کنار و یا نزدیک یکی از جاذبه‌های گردشگری منطقه بودند و یا در مسیر جاذبه قرار داشتند و در برنامه‌های توسعه روستایی جایز اهمیت بودند. برای تعیین حجم نمونه روستاها از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب از پاسخگویان استفاده شد و در نهایت با استفاده از آماره کوکران تعداد ۳۱۸ نفر از این روستاها به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. که پس از مراجعه به منطقه مورد مطالعه ۳۱۵ پرسشنامه بصورت موفقیت‌آمیز جمع‌آوری شد (جدول ۲). گروه دوم را فعالان در دسترس حوزه گردشگری استان لرستان (کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری خرم‌آباد) به تعداد ۳۰ نفر تشکیل می‌دادند. گروه سوم را ۳۰ نفر از گردشگران در دسترس ورودی به شهرستان خرم‌آباد (بخش پاپی) که سابقه سفر به منطقه را داشتند. در نهایت از مجموع سه جامعه آماری مورد مطالعه ۳۷۵ نفر به عنوان حجم نمونه برای نمونه‌گیری انتخاب شدند.

روش گردآوری اطلاعات به شیوه میدانی (پرسشنامه) بود؛ که روایی صوری آن مورد تأیید قرار گرفت و اعتبار و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برای متغیرها و مولفه‌های مورد بررسی در پژوهش (جدول ۳)، به ترتیب، مولفه اجتماعی - اقتصادی (۰/۷۸)، مولفه مکانی - فضایی (۰/۸۵) و مولفه کیفیت و جاذبه‌های گردشگری (۰/۸۳) بدست آمد که حاکی از مناسب بودن ابزار پژوهش بود.

جدول ۲. جامعه آماری گروه اول و حجم نمونه به تفکیک روستاها

ردیف	بخش	دهستان	روستاهاى مقصد گردشگری	جمعیت	جامعه آماری	حجم نمونه (روش: نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای)	جاذبه گردشگری	
۱	پایی (۲۲۸ روستا) نام شهر = سپیدشت	چم سنگر (۴۵ روستا)	ایستگاه چم سنگر	۴۲۱	۴۲۱	۷۲	کنار رودخانه سزار و کنار خط راه آهن سراسری؛ نزدیکی با مناطق برگسر، امامزاده داوود، مناطقی از کوه کلا، سنگتراشان، شان و الیر. طبیعت دره‌اناران	
۲			کولوی	۱۰۴	۱۰۴	۱۹		
۳		سپیددشت (بیشه) (۴۰ روستا)		شباندر	۱۰۶	۱۰۶	۱۹	آبشار بیشه (چهل و هشتمین اثر ملی)
۴				گازه	۱۴۰	۱۴۰	۱۴	
۵				ایستگاه بیشه	۱۷۴	۱۷۴	۳۰	
۶				پسیل	۱۸۰	۱۸۰	۳۰	
۷				دراشگفت	۵۷	۵۷	۱۰	
۸		کشور (۶۱ روستا)		ایستگاه کشور	۶۳	۶۳	۱۱	آبشار نوژیان و وارک، گردشگاه جنگلی نوژیان،
۹				سنگتراشان	۸۴	۸۴	۱۶	
۱۰				تازان	۵۴	۵۴	۱۲	
۱۱		گریت (۳۱ روستا)		چنار گریت	۱۰۸	۱۰۸	۱۸	آبشار گریت (سرکانه/ افرینه/هفت چشمه)
۱۲				نای انگیز	۱۳۹	۱۳۹	۲۵	
۱۳		تنگ‌هفت (۵۱ روستا)		تنگ پنج	۱۲۳	۱۲۳	۲۱	غار ماهی کور ثبت اثر طبیعی ملی
۱۴				ایستگاه تنگ هفت	۱۰۲	۱۰۲	۱۸	
		جمع کل		۱۸۵۵	۱۸۵۵	۳۱۵		

منبع: سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۹۷ و یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۳. مولفه‌ها، متغیرها، گویه‌ها و میزان آلفای کرونباخ مقیاس‌های مورد بررسی در تحقیق

متغیر وابسته	مولفه‌ها (معیارها)	متغیرها (زیرمعیارها)	تعداد گویه‌ها	مقدار آلفای کرونباخ
توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری	مولفه اجتماعی - اقتصادی	سرمایه‌گذاری	۲۰	۰/۷۸
		اشتغال		
		مشارکت نهادی		
		مشارکت اجتماعی		
		حمایت اجتماعی		
	مولفه مکانی - فضایی	پذیرش اجتماعی	۱۸	۰/۸۵
		خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات		
		خدمات اقامتی		
		خدمات عمومی		
	مولفه کیفیت و جاذبه‌های گردشگری	قابلیت و کیفیت دسترسی	۲۵	۰/۸۳
وضعیت طبیعی				
ابعاد فضایی				
بعد کالبدی				
		ابعاد جمعیتی		

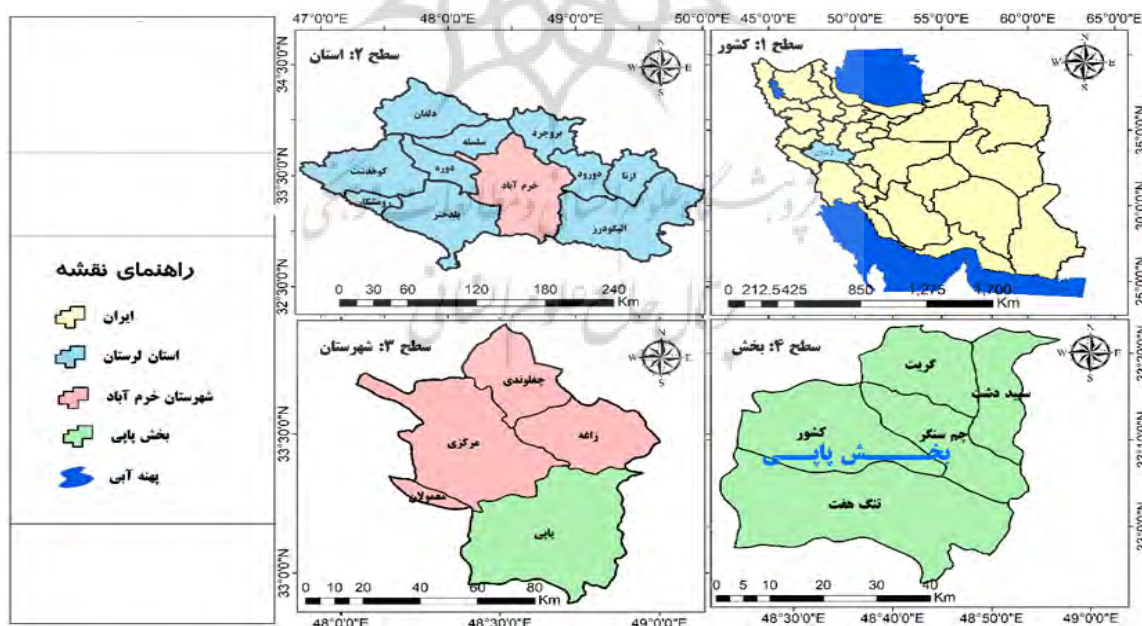
یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

برای بررسی متغیرهای تحقیق از سؤالاتی در قالب طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد و به آنها نمراتی از ۱ تا ۵ (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) داده شد. برای تعیین درجه توسعه فضایی و وزن هر یک از متغیرها، از سؤالاتی در قالب طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد و به آنها نمراتی از ۱ تا ۵ (بسیار پایین، پایین، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) داده شد. سپس به شیوه کوراتکو و هاجتس (۲۰۰۴) در تحلیل‌های مکانی، پس از محاسبه امتیاز هر متغیر/ دهستان/ روستا (که از مجموع گویه‌های مربوط به آن متغیر بدست آمده بود) هر امتیاز بر تعداد گویه‌های سنجش آن متغیر تقسیم شده و سپس جواب حاصل از آن نیز بر تعداد پاسخگویان آن منطقه/ دهستان/ روستا تقسیم گردید (مرادی، ۱۳۹۵ و مرادی، ۱۳۹۸: ۱۴۱). در پژوهش حاضر برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS20 و روش‌های آماری مناسب (آمار توصیفی، ضریب پراکندگی، همبستگی) با توجه به هدف پژوهش بکار گرفته شد. همچنین از نرم‌افزار ArcGIS جهت ترسیم نقشه‌ها استفاده شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

استان لرستان از شمال به استان‌های مرکزی و همدان و در غرب استان‌های کرمانشاه و ایلام و از جنوب به استان خوزستان و از شرق به اصفهان محدود می‌شود؛ این استان از جمله مناطقی است که آب و هوایی متنوع و گوناگون دارد و با توجه به ویژگی‌های اقلیمی، این استان را می‌توان به چهار ناحیه آب و هوایی به شرح زیر تقسیم‌بندی نمود: (۱) ناحیه کوهستانی (۲) ناحیه ذره‌ای (۳) ناحیه جنگلی (۴) ناحیه گرمسیری شهرستان‌هایی این استان عبارتند از: خرم‌آباد، بروجرد، ازنا، الیگودرز، پلدختر، چگنی، دلفان، دورود، رومشکان، سلسله و دلفان و کوهدشت. شهر خرم‌آباد مرکز استان لرستان است (مرکز آمار ایران و دانشنامه آزاد، ۱۳۹۵). بخش پایی در جنوب شرقی شهرستان خرم‌آباد و در ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی در مرکز استان لرستان واقع شده است و از شمال شرقی به شهرستان‌های بروجرد و از طرف شرق به شهرستان‌های الیگودرز و دورود، از شمال از طریق بخش‌های زاغه و مرکزی شهرستان خرم‌آباد و از طرف جنوب غرب به شهرستان پلدختر و از غرب به شهرستان کوهدشت و از جنوب از طریق شهرستان‌های دزفول و اندیمشک محدود گردیده است (امیری و یاراحمدی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲)؛ جمعیت خرم‌آباد در سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۷۳۴۱۶ نفر بوده است و در ارتفاع ۱۱۴۷/۸ متری از سطح دریا واقع شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). حدود نیمی از این مساحت شهر را ارتفاعات و تپه ماهور و نیمی را دشت‌ها شامل می‌شود؛ شهرستان خرم‌آباد به وسعت ۶۲۳۳ کیلومتر مربع دارای تراکم نسبی ۷۵/۷۳ نفر در هر کیلومتر مربع می‌باشد (شکل ۱).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه به تفکیک استان، شهرستان و بخش

یافته‌ها و بحث

نتایج جدول ۴، نشان داد که از مجموع ۳۷۵ پاسخگوی مورد بررسی در این تحقیق، ۲۳۵ نفر (۶۲/۷ درصد) مرد و ۱۴۰ نفر (۳۷/۳ درصد) زن بودند. چگونگی پراکنش پاسخگویان محلی را براساس جمعیت روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان داد که بیش از ۸۴ درصد پاسخگویان در روستاهای با جمعیت کمتر از ۱۰۰ نفر زندگی می‌کردند.

جدول ۴. نتایج یافته‌های توصیفی پاسخگویان

ردیف	متغیر گروه‌بندی	سطح	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
۱	جنسیت	مرد	۲۳۷	۶۲/۷	۱۷۵/۷۲	۱۵/۵۳۹
		زن	۱۴۰	۳۷/۳	۱۷۷/۳۶	۱۹/۵۳۰
۲	جمعیت روستا	کمتر از ۱۰۰ نفر	۴۹	۱۵/۶	۱۷۴/۴۲	۳۰/۲۲۵
		بیش از ۱۰۰ نفر	۲۶۶	۸۴/۴	۱۷۵/۰۱	۱۲/۹۲۰
۳	خانوارهای روستایی	کمتر از ۲۰ خانوار	۲۴۳	۷۷/۱	۱۷۷/۱۶	۱۷/۹۴۵
		بیش از ۲۰ خانوار	۷۲	۲۲/۹	۱۶۷/۷۶	۹/۷۵۵
سن	سن	جوان (کمتر از ۳۰)	۸۸	۲۳/۵	۳۷/۴۷	۱۱/۳۴۴
		میان‌سال (۳۰-۶۰)	۲۱۲	۵۶/۵		
		مسن (بیشتر از ۶۰)	۷۵	۲۰		
۴	تمایل به خرید	مراکز خرید موجود در مجموعه‌های فرهنگی طبیعی روستا			۲۰۴/۷۱	۸/۱۵۹
		خرید از تولیدات سنتی و صنایع دستی مردم روستا			۱۹۵/۱۰	۱۰/۳۴۱
۵	وضعیت روستا از نظر گردشگری	روستای واسط			۱۷۳/۶۹	۱۱/۷۲۹
		روستای مقصد			۱۷۴/۹۷	۱۷/۰۴۱
۶	تورگردان محلی	دارد	۱۶۶	۵۲/۷	۱۸۰/۶۷	۲۰/۹۷۹
		ندارد	۱۴۹	۴۷/۳	۱۶۹/۸۴	۹/۵۸۹
۷	فرصت اقامت	ویلا، اقامتگاه بومگردی، کمپ اقامتی و مهمانسرا دارد			۱۸۰/۱۸	۲۰/۵۲۵
		ویلا، اقامتگاه بومگردی، کمپ اقامتی و مهمانسرا ندارد			۱۶۹/۵۴	۹/۳۲۶
۸	تعمیرگاه خودرو و جایگاه سوخت	دارد	۲۳۳	۷۴	۱۷۵/۷۰	۱۳/۰۷۰
		ندارد	۸۲	۲۶	۱۷۲/۲۱	۲۵/۸۴۱
۹	دسترسی ارتباطی (تلفن ثابت، همراه، اینترنت و..)	بلی	۲۱۸	۶۹/۲	۱۷۴/۸۳	۱۹/۳۹۱
		خیر	۹۷	۳۰/۸	۱۷۵/۰۹	۹/۵۱۰
۱۰	دارا بودن نهادهای اجتماعی (شرکت تعاونی، انجمن‌ها و..)	بلی	۲۹	۹/۲	۱۸۳/۳۱	۲۰/۲۴۵
		خیر	۲۸۶	۹۰/۸	۱۷۴/۰۲	۱۶/۲۱۸
۱۱	دارای نمایشگاه یا فروشگاه عرضه محصولات محلی	بلی	۲۹	۹/۲	۱۸۳/۳۱	۲۰/۲۴۵
		خیر	۲۸۶	۹۰/۸	۱۷۴/۰۲	۱۶/۲۱۸
۱۲	فاصله روستا از اولین اقامتگاه	بین ۱ تا ۱۰ کیلومتر			۱۸۲/۹۳	۱۲/۵۹۵
		بیش از ۱۰ کیلومتر			۱۷۰/۲۲	۱۶/۸۷۵

**و* به ترتیب معنی‌داری در سطح ۱ و ۵ درصد خطا؛ منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

همچنین براساس یافته‌ها بیش از ۷۷ درصد پاسخگویان در روستاهای با کمتر از ۲۰ خانوار زندگی می‌کردند. میانگین سنی پاسخگویان تقریباً ۳۸ سال بوده است. بیشترین توزیع سنی نیز مربوط به سن ۳۹ سال بود. همانطور که در جدول مشاهده می‌شود، بیشترین تعداد پاسخگویان (حدود ۵۶ درصد) مربوط به گروه سنی میانسال بین ۳۰ تا ۶۰ سال است. طبق نتایج ۴۵/۱ درصد از مقاصد دارای راهنمای محلی و ۵۴/۹ درصد تورگردان محلی ندارند. حدود ۵۲/۷ درصد از روستاها از فرصت‌های اقامتی (ویلا، اقامتگاه‌های بوم‌گردی، کمپ اقامتی و مهانسرا) برخوردارند و تقریباً ۵۰ درصد روستاها فاقد امکانات اقامتی مناسب برای گردشگران هستند. همچنین، ۹۱/۷ درصد از روستاهایی مقصد گردشگری بخش پایی در کنار یا نزدیک جاذبه‌های طبیعی و تاریخی قرار دارند، و فقط ۸/۳ درصد در مسیر جاذبه قرار دارند. این نتیجه حاکی از آن است که فرصت‌های گردشگری و به ویژه صنعت اکوتوریسم در این منطقه دارای پتانسیل بالایی است. که نیازمند برنامه‌ریزی خردمندانانه فضا برای تحول اقتصادی منطقه ضروری می‌نماید. علاوه بر این، حدود ۶۹/۲ درصد از روستاها از دسترسی ارتباطی (تلفن ثابت، همراه، اینترنت) برخوردارند و ۳۰/۸ درصد روستاهای مقصد فاقد امکانات ارتباطی مناسب برای گردشگران هستند. یافته‌ها نشان می‌دهد که حدود ۷۴ درصد از روستاها دارای تعمیرگاه خودرو و جایگاه سوخت و ۲۶ درصد روستاها فاقد تعمیرگاه خودرو و جایگاه سوخت هستند.

همچنین، نتایج نشان می‌دهد که حدود ۹۰/۸ درصد از روستاها فاقد نهادهای اجتماعی همچون شرکت تعاونی، انجمن‌های شغلی و غیره هستند. این نتیجه حاکی از آن است که در این منطقه مشارکت نهادی ضعیف است و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در منطقه موجود نمی‌باشد. طبق نتایج ۹۰/۸ درصد روستاها فاقد نمایشگاه و فروشگاه عرضه محلی هستند. به عبارتی فرصت‌های تجاری حاکم بر این مناطق مشخص نبوده و فاقد هر گونه برنامه‌ریزی و استراتژی مشخص برای بازاریابی محصولات محلی است. علاوه بر این، نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که ۶۷/۳ درصد از روستاهایی مقصد گردشگری بخش پایی تا اولین مرکز اقامتی بیش از ۱۰ کیلومتر فاصله دارند، و ۳۲/۷ درصد بین ۱ تا ۱۰ کیلومتر از اولین مرکز اقامتی فاصله دارند. این نتیجه نشان می‌دهد که فرصت‌های اقامتی در این بخش بسیار محدود است و می‌تواند یکی از عوامل بازدارنده ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری بخش پایی باشد. نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که ۶۷/۳ درصد از روستاهایی مقصد گردشگری بخش پایی تا اولین مرکز اقامتی بیش از ۱۰ کیلومتر فاصله دارند، و ۳۲/۷ درصد بین ۱ تا ۱۰ کیلومتر از اولین مرکز اقامتی فاصله دارند. این نتیجه نشان می‌دهد که فرصت‌های اقامتی در این بخش بسیار محدود است و می‌تواند یکی از عوامل بازدارنده ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری بخش پایی باشد.

بررسی ویژگی‌های فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری در نواحی روستایی مورد مطالعه

بدین منظور، با کمک محاسبه ضریب پراکندگی ویژگی‌های ساختار فضایی مقاصد گردشگری روستایی محدوده مورد مطالعه مورد بررسی قرار گرفت. بنابراین، برای بررسی و سنجش معیارها و سطوح مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی بخش پایی شهرستان خرم‌آباد از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد. گزینه‌های این طیف شامل موارد "بسیار پایین"، "پایین"، "متوسط"، "بالا" و "بسیار بالا" است. برای موارد از یک تا خیلی‌زیاد به ترتیب نمرات ۱ تا ۵ در نظر گرفته شد. در هر یک از متغیرها درصد سطوح تأثیرگذاری بیان شده است و برای اولویت‌بندی این موارد از ضریب پراکندگی (CV) استفاده گردیده است که تنها بیانگر تقدم و تأخر آنها از نظر اولویت‌بندی است که در جداول زیر (۵، ۶، ۷)، به طور مفصل تشریح شده است. برای مواردی که ضریب پراکندگی آنها تفاوت معنی‌داری با هم ندارد و به عبارتی مقدار آنها یکسان است، اولویت یکسانی نیز در نظر گرفته شده است. در این میان ضریب پراکندگی از تقسیم انحراف معیار بر میانگین رتبه‌ای بدست آمده است.

سنجش سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری

برای بررسی و سنجش سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی بخش پایی شهرستان خرم‌آباد (متغیرهای سرمایه‌گذاری، اشتغال، مشارکت نهادی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی و پذیرش اجتماعی) در این تحقیق از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد (جدول ۵).

¹ Coefficient of Variance

جدول ۵. ضرایب تغییر و توزیع درصد متغیرهای تعیین‌کننده سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقصد

رتبه	ضریب ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	درصد سطوح بعد اقتصادی - اجتماعی					متغیرهای تعیین سطح اثرگذاری شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی	ردیف	
				بسیار بالا	بالا	متوسط	پایین	بسیار پایین			
۲	۰/۲۲۴	۳/۶۶	۰/۸۲۱	۱۷/۱	۳۷/۱	۴۰/۵	۵/۳	۰	درآمدزایی بیشتر از طریق خدمات و حضور گردشگر	۱	
۱	۰/۲۰۲	۳/۹۷	۰/۸۰۴	۲۸/۵	۴۱/۹	۲۷/۵	۲/۱	۰	درآمدزایی از طریق تولیدات کشاورزی، صنایع دستی و تولیدات بومی	۲	
۶	۰/۳۲۷	۲/۴۳	۰/۷۹۷	۳	۷/۷	۳۷/۳	۴۳/۷	۱۰/۹	جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دولتی در کالایی کردن جاذبه‌های منطقه و بهبود مشاغل بومی روستا	۳	
۱۰	۰/۳۵۳	۲/۵۶	۰/۹۰۵	۱/۶	۱۳/۳	۳۴/۷	۴۰	۱۰/۴	سرمایه‌گذاری ساکنین محلی در بخش گردشگری	۴	
۷	۰/۳۳۷	۲/۸۱	۰/۹۴۹	۴	۱۹/۵	۳۶/۳	۳۴/۴	۵/۹	میزان اثر در اشتغال نیروی فعال اقتصادی منطقه (۶۴-۱۵ سال)	۵	
۹	۰/۳۴۵	۲/۶۹	۰/۹۲۹	۳/۲	۱۵/۷	۳۴/۷	۳۹/۵	۶/۹	میزان اثر گردشگری در امنیت شغلی منطقه	۶	
۱۸	۲/۵۲۵	۴/۷۸	۰/۷۱ ۱۲	۱۲/۳	۲۴	۴۱/۱	۱۸/۱	۲/۹	میزان اثر بر ایجاد مشاغل جانبی روستا (اقامتگاه‌ها، رستوران‌ها و...)	۷	
۱۴	۰/۳۷۶	۲/۴۲	۰/۹۱۲	۰/۸	۱۲/۵	۲۸/۵	۴۳/۷	۱۴/۴	هماهنگی سازمان‌های مرتبط با جوامع و مسئولان محلی	۸	
۱۴	۰/۳۷۶	۲/۴۲	۰/۹۱۲	۲/۷	۱۲/۸	۲۵/۱	۴۲/۷	۱۶/۸	استفاده از کارشناسان متخصص در طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌ها	۹	
۱۷	۰/۴۴۳	۲/۱۷	۰/۹۶۲	۱/۱	۸/۸	۲۳/۲	۳۹/۷	۲۷/۲	حمایت بخش خصوصی و دولتی (شرکت‌های تعاونی، دهیاری، شورای اسلامی) در حفظ و احیای بازار و دانش بومی منطقه	۱۰	
۸	۰/۳۴۴	۲/۷۷	۰/۹۵۵	۴/۵	۱۵/۷	۳۸/۹	۳۳/۶	۷/۲	استفاده از راهنمایان محلی در برنامه‌های گردشگری منطقه	۱۱	
۱۲	۰/۳۶۷	۲/۵۱	۰/۹۲۲	۱/۳	۱۲/۸	۳۴/۷	۳۸/۱	۱۳/۱	افزایش آگاهی و اطلاعات روستاییان از مزایای گردشگری	۱۲	
۱۱	۰/۳۶۴	۲/۳۴	۰/۸۵۳	۰/۵	۶/۷	۳۵/۷	۴۰/۳	۱۶/۸	میزان مشارکت عاملان تغییر و پویایی در روستا (کارآفرینان خلاق)	۱۳	
۱۵	۰/۳۸۰	۲/۳۵	۰/۸۹۴	۰/۵	۹/۹	۳۰/۴	۴۲/۱	۱۷/۱	مشارکت ساکنین در تصمیم‌گیری‌ها	۱۴	
۱۶	۰/۴۲۸	۲/۵۵	۱/۰۹۳	۱/۹	۱۰/۴	۳۵/۵	۴۱/۶	۱۰/۴	پیشگام بودن ساکنین در کارآفرینی گردشگری	۱۵	
۸	۰/۳۴۴	۲/۵۳	۰/۸۷۱	۱/۳	۱۰/۹	۳۷/۱	۴۰/۳	۱۰/۴	باور به اهمیت و نقش گردشگری در اقتصاد و توسعه مقصد	۱۶	
۳	۰/۲۶۵	۳/۳۹	۰/۹۰۰	۱۱/۷	۳۱/۳	۴۲/۴	۱۳/۶	۱/۱	ابراز خرسندی از ورود گردشگران	۱۷	
۱۳	۰/۳۷۲	۲/۵۴	۰/۹۴۷	۲/۷	۱۲/۸	۳۲	۴۱/۱	۱۱/۵	حمایت از ایجاد تسهیلات و امکانات جدید گردشگری	۱۸	
۴	۰/۲۸۹	۳/۳۱	۰/۹۵۹	۱۳/۳	۲۴/۸	۴۲/۷	۱۷/۹	۱/۳	رضایت از حضور گردشگران	۱۹	
۵	۰/۲۹۳	۳/۲۵	۰/۹۵۵	۱۰/۴	۲۸	۴۰/۳	۱۹/۲	۲/۱	علاقه به تعامل با گردشگران	۲۰	
				بسیار بالا=۵		متوسط=۳		پایین=۲		بسیار پایین=۱	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

گویه‌های مربوط به سنجش سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری از گروه پاسخگویان (روستاییان، گردشگران و کارشناسان) در قالب ۲۰ گویه بود که اولویت‌بندی آنها در جدول (۵) آمده است. نتایج نشان می‌دهد که مؤثرترین سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری "درآمدزایی از طریق تولیدات کشاورزی، صنایع دستی و تولیدات بومی با درصد سطوح تأثیرگذاری بالا"، "درآمدزایی بیشتر از طریق خدمات و حضور گردشگر" و "ابراز خرسندی از ورود گردشگران" عنوان شده است و کم‌اثرترین سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری از نظر پاسخگویان "میزان اثر بر ایجاد مشاغل جانبی روستا (اقامتگاه-)

ها، رستوران‌ها و...)، "حمایت بخش خصوصی و دولتی (شرکت‌های تعاونی، دهیاری، شورای اسلامی) در حفظ و احیای بازار و دانش بومی منطقه" و "پیشگام بودن ساکنین در کارآفرینی گردشگری" بود. اولویت همه گویه‌های سطوح اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی در جدول (۵) موجود است.

سنجش سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری

برای بررسی و سنجش سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی بخش پاپی شهرستان خرم‌آباد (متغیرهای وضعیت طبیعی، ابعاد فضایی، بعد کالبدی و ابعاد جمعیتی) نیز از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد. گویه‌های مربوط به سنجش سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری از گروه پاسخگویان (روستاییان، گردشگران و متخصصان) در قالب ۱۸ گویه بود که اولویت‌بندی آنها در جدول (۶) آمده است.

جدول ۶. ضرایب تغییر و توزیع درصد متغیرهای تعیین کننده سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری

رتبه	ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	درصد سطوح بعد مکانی - فضایی					متغیرهای تعیین سطح اثرگذاری شاخص‌های مکانی - فضایی	رتبه	
				بسیار بالا	بالا	متوسط	پایین	بسیار پایین			
۱۰	۰/۳۱۱	۳/۲۲	۱/۰۰۴	۹/۹	۲۹/۶	۳۸/۴	۱۷/۳	۴/۸	میزان دسترسی به منابع آب و رودخانه‌ها	۱	
۷	۰/۲۹۵	۳/۳۸	۱	۱۴/۱	۳۰/۱	۳۸/۱	۱۴/۴	۳/۲	شیب عمومی منطقه	۲	
۶	۰/۲۸۸	۳/۴۰	۰/۹۸۱	۱۴/۱	۳۲	۳۵/۲	۱۷/۱	۱/۶	مخاطرات طبیعی	۳	
۸	۰/۳۰۰	۲/۹۱	۰/۸۷۵	۴/۳	۱۷/۶	۴۶/۹	۲۷/۵	۳/۷	موقعیت استقرار روستای مقصد در استان	۴	
۱۱	۰/۳۱۶	۳/۵۷	۱/۱۳۱	۲۲/۷	۳۳/۹	۲۷/۵	۹/۶	۶/۴	شرایط آب و هوایی	۵	
۲	۰/۲۵۹	۳/۸۲	۰/۹۹۲	۲۸	۳۶/۵	۲۹/۱	۲/۷	۳/۷	پوشش گیاهی و جانوری منطقه	۶	
۵	۰/۲۶۷	۲/۶۴	۰/۷۰۵	۵	۸	۵۰/۴	۳۷/۳	۳/۷	دوری و نزدیکی از دیگر مناطق گردشگریپذیر (متوسط فاصله تا دیگر مقصدها)	۷	
۴	۰/۲۶۶	۳/۰۶	۰/۸۱۵	۲/۷	۲۵/۳	۵۰/۱	۱۸/۹	۲/۹	دوری و نزدیکی از مراکز جمعیتی (میزان فاصله تا مرکز جمعیتی اصلی (خرم‌آباد))	۸	
۱	۰/۲۵۳	۳/۲۶	۰/۸۲۵	۷/۲	۲۸/۳	۴۸/۵	۱۵/۵	۰/۵	فاصله تا تأسیسات اقامتی رسمی	۹	
۳	۰/۲۶۲	۳/۷۷	۰/۹۸۸	۲۵/۶	۳۶/۸	۲۸/۸	۶/۱	۲/۷	قرار گرفتن در کنار جاذبه	۱۰	
۱۲	۰/۳۱۹	۲/۸۱	۰/۸۹۸	۳/۵	۱۶/۵	۴۳/۲	۳۱/۲	۵/۶	قرار گرفتن در مسیر جاذبه	۱۱	
۱۳	۰/۳۲۰	۲/۳۵	۰/۷۵۲	۰/۳	۵/۶	۳۳/۳	۵۰/۴	۱۰/۴	قرار گرفتن در مسیر عمومی	۱۲	
۱۰	۰/۳۱۱	۲/۸۱	۰/۸۷۴	۱/۶	۲۰/۸	۳۹/۵	۳۳/۳	۴/۸	حفظ کالبد و جلوه روستایی منطقه	۱۳	
۱۴	۰/۳۴۱	۲/۷۳	۰/۹۳۲	۲/۱	۱۸/۷	۳۷/۱	۳۳/۹	۸/۳	طراحی پایدار و سازگار با فضاهای گردشگری منطقه	۱۴	
۱۷	۱/۴۸	۳/۳۹	۵/۰۵	۱۰/۷	۲۱/۶	۴۱/۹	۲۱/۹	۳/۷	چشم‌انداز طبیعی و زیبانشاخی روستا	۱۵	
۹	۰/۳۰۷	۲/۶۱	۰/۸۰۳	۰/۸	۱۰/۹	۴۴/۰	۳۷/۳	۶/۹	میزان جمعیت روستا	۱۶	
۱۵	۰/۳۵۵	۲/۶۵	۰/۹۴۲	۲/۱	۱۶	۳۶/۵	۳۴/۹	۱۰/۴	نرخ باسوادی روستا	۱۷	
۱۶	۰/۳۵۸	۲/۵۳	۰/۹۰۷	۱/۹	۱۲	۳۴/۷	۴۰/۵	۱۰/۹	جوانی جمعیت روستا	۱۸	
				بسیار بالا = ۵		متوسط = ۳		پایین = ۲			

نتایج نشان می‌دهد که مؤثرترین سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری "فاصله تا تأسیسات اقامتی رسمی"، "پوشش گیاهی و جانوری منطقه" و "قرار گرفتن در کنار جاذبه" هستند و کم‌اثرترین سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری از نظر پاسخگویان "چشم‌انداز طبیعی و زیباشناختی روستا"، "جوانی جمعیت روستا" و "نرخ باسوادی روستا" بود. اولویت همه گویه‌های سطوح مکانی - فضایی مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی در جدول (۶) موجود است.

سنجش سطوح کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری

برای بررسی و سنجش سطوح کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی بخش پای شهرستان خرم‌آباد (متغیرهای وضعیت طبیعی، ابعاد فضایی، بعد کالبدی و ابعاد جمعیتی) نیز از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد (جدول ۷). گویه‌های مربوط به سنجش سطوح کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری از گروه پاسخگویان (روستاییان، گردشگران و متخصصان) در قالب ۲۵ گویه بود که اولویت‌بندی آنها در جدول (۷) آمده است. نتایج نشان می‌دهد که مؤثرترین سطوح کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری "نصب تابلوهای اطلاع‌رسانی در محل مناسب (جاده-های منتهی به روستا)"، "برگزاری تورهای بازدید از منابع طبیعی و بکر منطقه" و "استقرار و اعمال استانداردهای کیفی زیرساخت‌های گردشگری" هستند و کم‌اثرترین کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری از نظر پاسخگویان "خدمات بهداشتی"، "خدمات خرده‌فروشی"، و "ایمنی راه ارتباطی" بود. اولویت همه گویه‌های سطوح کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نواحی روستایی در جدول (۷) موجود است.

یافته‌های استنباطی

در پاسخگویی به سؤال و فرضیه پژوهش و به منظور تعیین مهمترین مؤلفه‌ها و معیارهای کلیدی تأثیرگذار بر توزیع ساختار فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری از ضریب تغییرات در واحد روستاها و دهستان‌ها استفاده گردید و برای تحلیل ارتباط بین متغیرها با توسعه فضایی از تحلیل همبستگی استفاده شد.

شناسایی و تحلیل معیارها و زیرمعیارهای (مؤلفه‌ها و متغیرهای) مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری در نواحی روستایی مورد مطالعه

به منظور تعیین مهمترین مؤلفه‌ها و معیارهای کلیدی تأثیرگذار بر توزیع ساختار فضایی مقاصد گردشگری مورد مطالعه؛ هر یک از معیارها و زیرمعیارهای ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری اولویت‌بندی و درجه اثرگذاری مکانی و نمره و وزن توسعه فضایی آن در هر یک از دهستان‌ها و روستاهای مورد مطالعه مشخص گردید (جدول ۸ و ۹). و سپس ارتباط معنی‌داری هر یک از متغیرها با ساماندهی فضایی از طریق همبستگی مورد آزمون قرار گرفت.

برای این منظور ابتدا با کمک آماره‌های مانند انحراف معیار و میانگین ضریب پراکندگی محاسبه و رتبه هر گویه، متغیر و مولفه بدست آمد. برای تعیین درجه توسعه فضایی و وزن هر یک از متغیرها، از سؤالاتی در قالب طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد و به آنها نمراتی از ۱ تا ۵ (بسیار پایین، پایین، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) داده شد. سپس به شیوه کوراتکو و هاجتس (۲۰۰۴) در تحلیل‌های مکانی، پس از محاسبه امتیاز هر متغیر/دهستان/روستا (که از مجموع گویه‌های مربوط به آن متغیر بدست آمده بود) هر امتیاز بر تعداد گویه‌های سنجش آن متغیر تقسیم شده و سپس جواب حاصل از آن نیز بر تعداد پاسخگویان آن منطقه/دهستان/روستا تقسیم گردید (مرادی، ۱۳۹۵ و مرادی، ۱۳۹۸: ۱۴۱).

جدول ۷. ضریب پراکندگی و توزیع درصد متغیرهای سطوح کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری مؤثر بر توسعه فضایی

رتبه	ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	درصد سطوح بعد کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری					متغیرهای تعیین سطح اثرگذاری کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری	ردیف
				بسیار بالا	بالا	متوسط	پایین	بسیار پایین		
۱	۰/۳۹۸	۲/۸۶	۰/۸۵۳	۳/۷	۱۵/۵	۴۸/۰	۲۹/۱	۳/۷	نصب تابلوهای اطلاع‌رسانی در محل مناسب (جاده‌های منتهی به روستا)	۱
۲	۰/۳۱۰	۲/۷۵	۰/۸۵۵	۲/۴	۱۵/۲	۴۲/۷	۳۴/۹	۴/۸	برگزاری تورهای بازدید از منابع طبیعی و بکر منطقه	۲
۲۰	۰/۴۱۶	۲/۵۹	۱/۰۷۸	۴/۳	۱۵/۷	۳۲	۳۰/۷	۱۷/۳	تبلیغات جهت معرفی منطقه (رسانه‌ها، توزیع بروشور و راهنمای نقشه جاذبه‌های گردشگری و..)	۳
۷	۰/۳۲۰	۲/۵۹	۰/۸۲۹	۱/۹	۹/۹	۴۰	۴۱/۶	۶/۷	امکانات و خدمات اقامتی	۴
۱۱	۰/۳۳۴	۲/۸۲	۰/۹۴۲	۴	۱۷/۶	۴۱/۹	۲۹/۳	۷/۲	امکانات و خدمات پذیرایی	۵
۳	۰/۳۱۱	۲/۷۱	۰/۸۴۴	۱/۹	۱۴/۹	۴۰/۸	۳۷/۶	۴/۸	استقرار و اعمال استانداردهای کیفی زیرساخت‌های گردشگری	۶
۱۰	۰/۳۳۳	۲/۵۷	۰/۸۵۷	۱/۹	۱۰/۷	۳۹/۲	۳۸/۷	۹/۶	برندگذاری و جایگاه‌یابی مقصد	۷
۵	۰/۳۱۶	۲/۵۱	۰/۷۹۴	۱/۱	۷/۷	۴۰/۸	۴۲/۴	۸	توسعه یک تصویر زیست‌محیطی قوی از مقصد	۸
۴	۰/۳۱۳	۲/۷۹	۰/۸۷۴	۲/۷	۱۷/۱	۴۱/۹	۳۳/۶	۴/۸	امکانات و خدمات رفاهی (آب، برق و گاز)	۹
۹	۰/۳۲۴	۲/۸۶	۰/۹۲۸	۴/۵	۱۸/۱	۴۰/۸	۳۱/۵	۵/۱	خدمات مالی و بانکی	۱۰
۶	۰/۳۱۸	۲/۶۰	۰/۸۲۸	۲/۷	۸/۵	۴۰/۳	۴۲/۹	۵/۶	خدمات امنیتی و انتظامی	۱۱
۲۳	۱/۹۵۱	۲/۶۰	۵/۰۷۴	۱/۱	۸/۵	۳۲/۳	۳۹/۵	۱۸/۴	خدمات بهداشتی	۱۲
۱۷	۰/۳۸۵	۲/۶۴	۱/۰۱۹	۴/۵	۱۴/۴	۳۳/۹	۳۴/۹	۱۲/۳	خدمات فرهنگی	۱۳
۲۲	۰/۴۳۰	۲/۱۹	۰/۹۴۳	۱/۳	۶/۷	۲۸	۳۸/۱	۲۵/۹	خدمات خرده‌فروشی	۱۴
۱۶	۰/۳۶۷	۲/۲۸	۰/۸۳۷	۱/۱	۴/۵	۳۳/۱	۴۴/۳	۱۷/۱	خدمات ارتباطی (مخابرات، پست، اینترنت)	۱۵
۱۸	۰/۳۸۹	۲/۲۸	۰/۸۸۹	۱/۹	۱۰/۴	۳۵/۵	۴۱/۳	۱۰/۹	آتش‌نشانی	۱۶
۶	۰/۳۱۸	۲/۴۴	۰/۷۷۸	۰/۸	۶/۴	۳۸/۱	۴۵/۶	۹/۱	پمپ بنزین و گاز	۱۷
۷	۰/۳۲۰	۲/۶۷	۰/۸۵۶	۲/۷	۱۰/۱	۴۶/۷	۳۳/۱	۷/۵	پارکینگ	۱۸
۱۳	۰/۳۴۳	۲/۷۶	۰/۹۴۸	۵/۶	۱۲/۳	۴۱/۳	۳۴/۱	۶/۷	تنوع سیستم حمل و نقل عمومی منطقه	۱۹
۱۵	۰/۳۶۳	۲/۴۵	۰/۸۹۱	۲/۷	۷/۷	۳۳/۳	۴۴/۸	۱۱/۵	کارآیی سیستم حمل و نقل عمومی منطقه	۲۰
۱۹	۰/۴۱۰	۲/۷۵	۱/۱۳۰	۱۱/۲	۹/۶	۳۳/۹	۳۴/۱	۱۱/۲	سهولت دسترسی به روستا	۲۱
۱۲	۰/۳۳۹	۲/۳۴	۰/۷۹۵	۰/۳	۵/۳	۳۶/۸	۴۳/۵	۱۴/۱	فاصله روستا تا مسیر اصلی	۲۲
۱۴	۰/۳۵۱	۲/۰۵	۰/۷۲۱	۰	۱/۳	۲۴/۳	۵۲	۲۲/۴	نوع راه ارتباطی	۲۳
۸	۰/۳۲۳	۲/۱۱	۰/۶۸۳	۰	۰	۲۹/۳	۵۲/۳	۱۸/۴	کیفیت راه ارتباطی	۲۴
۲۱	۰/۴۲۳	۲/۶۳	۱/۱۱۵	۸	۱۱/۷	۳۰/۷	۳۴/۹	۱۴/۷	ایمنی راه ارتباطی	۲۵

بسیار بالا=۵

بالا=۴

متوسط=۳

پایین=۲

بسیار پایین=۱

براساس اطلاعات جدول (۸)، پاسخگویان در زمینه برخی متغیرها (۱۰ متغیر از ۱۴ متغیر) ساماندهی فضایی را در مقاصد گردشگری روستایی بخش پاپی با مرتبه متوسط و ۴ متغیر، با مرتبه پایین ارزیابی کرده‌اند. اما این درصدها (اغلب بین ۳۵ تا ۴۲ درصد) مقدار زیادی از کل درصدها را به خود اختصاص نداده است؛ که این مطلب بیانگر آن است که برای دست‌یافتن به سطح بسیار بالایی از ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری، برنامه‌ریزان بایستی به توسعه خردمندانه فضا بر پایه بنیان‌های اقتصادی و اجتماعی همچون مشارکت نهادی و اجتماعی و عرضه هر چه بهتر خدمات و زیرساخت‌های گردشگری همانند خدمات ارتباطی (تلفن و اینترنت)، اقامتی و تنوع سیستم حمل و نقل عمومی منطقه، امنیت و کیفیت راه ارتباطی توجه ویژه‌ای داشته باشند.

جدول ۸. ضرایب تغییر (ضریب پراکندگی) و توزیع درصد متغیرها و زیرمعیارهای تعیین سطح توسعه فضایی مقاصد گردشگری

نمره توسعه فضایی	درصد سطوح مولفه‌ها و معیارهای ساماندهی فضایی					رتبه	ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	تعداد گویه	متغیرها (زیر معیارهای تعیین سطح توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری)	ردیف
	بسیار بالا	بالا	متوسط	پایین	بسیار پایین							
۴/۰۲	۱۲/۵۵	۲۵	۳۵	۲۲/۷۷	۵/۳۲	۱	۰/۲۶۳	۳/۱۵۵	۰/۸۳۱	۴	سرمایه‌گذاری	۱
۳/۸۵	۶/۵	۱۹/۷۳	۳۷/۳۶	۳۰/۶۶	۵/۲۳	۱۴	۱/۳۵۷	۳/۴۲۶	۴/۶۴۹	۳	اشتغال	۲
۳/۹۹۹	۱/۵۲	۱۱/۳۶	۲۵/۶	۴۲/۰۳	۱۹/۴۶	۱۱	۰/۳۹۷	۲/۳۳۶	۰/۹۲۸	۳	مشارکت نهادی	۳
۳/۹۹۸	۱/۷۴	۱۱/۱	۳۵/۰۴	۳۹/۱۷	۱۲/۹۲	۱۰	۰/۳۷۶	۲/۵۰۴	۰/۹۴۳	۵	مشارکت اجتماعی	۴
۳/۹۹۸	۵/۲۳	۱۸/۳	۳۷/۱۶	۳۱/۶۶	۷/۶۶	۵	۰/۳۲۱	۲/۸۲	۰/۹۰۶	۳	حمایت اجتماعی	۵
۴	۱۱/۸۵	۲۶/۴	۴۱/۵	۱۸/۵۵	۱/۷	۳	۰/۲۹۱	۳/۲۸	۰/۹۵۷	۲	پذیرش اجتماعی	۶
۳/۹۹۹	۱۵/۵۱	۲۹/۹۵	۳۵/۸۶	۱۴/۷۶	۳/۹	۴	۰/۲۹۴	۳/۳۸۳	۰/۹۹۷	۶	وضعیت طبیعی	۷
۴/۰۲	۷/۳۸	۲۰/۰۸	۴۲/۳۸	۲۶/۵۶	۴/۳	۲	۰/۲۷۸	۲/۹۸۱	۰/۸۳۰	۶	ابعاد فضایی	۸
۴/۰۷	۴/۸	۲۲/۲۳	۳۹/۵	۲۹/۷	۵/۶	۱۳	۰/۷۶۷	۲/۹۷۶	۲/۲۸۵	۳	بعد کالبدی	۹
۳/۹۹۶	۱/۶	۱۲/۹۶	۳۸/۴	۳۷/۵۶	۹/۴	۸	۰/۳۴۰	۲/۵۹۶	۰/۸۸۴	۳	ابعاد جمعیتی	۱۰
۳/۹۹۹	۳/۴۶	۱۵/۴۶	۴۰/۹	۳۱/۵۶	۸/۶	۷	۰/۳۳۹	۲/۷۳۳	۰/۹۲۸	۳	خدمات اطلاع رسانی و تبلیغات	۱۱
۴	۲/۱۶	۱۲/۱۶	۴۰/۵۴	۳۷/۹۲	۷/۲۶	۶	۰/۳۲۳	۲/۶۴	۰/۸۵۳	۵	خدمات اقامتی	۱۲
۴	۲/۳۳	۱۰/۴۷	۳۷/۰۶	۳۸/۴۸	۱۱/۶۷	۱۲	۰/۵۱۴	۲/۵۳	۱/۳۰۲	۱۰	خدمات عمومی	۱۳
۳/۹۹۹	۳/۹۷	۶/۸۴	۳۲/۸	۴۲/۲۴	۱۴/۱۴	۹	۰/۳۶۷	۲/۴۴۱	۰/۸۹۷	۷	قابلیت و کیفیت دسترسی	۱۴
	بسیار پایین=۱					پایین=۲	متوسط=۳	بالا=۴	بسیار بالا=۵			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

همچنین در جدول (۸) ضریب پراکندگی نیز محاسبه و براساس آن به متغیرها رتبه داده شده است، که رتبه یک به سرمایه‌گذاری، رتبه دو و سه به متغیرهای ابعاد فضایی و پذیرش اجتماعی اختصاص داده شد و رتبه ۱۳ و ۱۴ به متغیرهای بعد کالبدی و اشتغال داده شده است، که این امر مؤید آن است، که این متغیرها به ترتیب قویترین و ضعیف‌ترین زیرمعیارها را در سنجش ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری روستایی بخش پاپی دارا می‌باشند. همچنین نمره تأثیر هریک از متغیرها در ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری روستایی محاسبه شد که به ترتیب نمره ساماندهی فضایی متغیرهای بعد کالبدی، ابعاد فضایی و سرمایه‌گذاری بیشترین نمره (بیشتر از ۴) را دارا بوده و کمترین نمره نیز به متغیر اشتغال داده شد. این نتایج نشان می‌دهد که با افزایش فرصت‌های شغلی و جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دولتی در کالایی کردن جاذبه‌های

منطقه و بهبود مشاغل بومی روستا و افزایش درآمدزایی روستاییان از تولیدات و بومی و سنتی و کشاورزی خود و با عنایت به ظرفیت‌های کالبدی و فضایی می‌توان در جهت ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری اقدام موفقیت‌آمیز داشت. بنابراین به طور کلی با توجه به نتایج جدول (۹)، و نمره مؤلفه (معیار اصلی) کالبدی - فضایی، این متغیر بیشترین میزان اثرگذاری را در ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری روستایی بخش پایی دارا بوده است و قویترین مؤلفه (معیار اصلی) در ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری روستایی مؤلفه "کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری" شناخته شد.

جدول ۹. ضرایب تغییر (ضریب پراکندگی) و توزیع درصد مؤلفه‌ها و معیارهای تعیین سطح توسعه فضایی مقاصد گردشگری

نمره توسعه فضایی	درصد سطوح مؤلفه‌ها و معیارهای توسعه فضایی					رتبه	ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	تعداد گروه	مؤلفه‌ها (معیارهای اصلی) تعیین سطح توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری	رتبه
	بسیار بالا	بالا	متوسط	پایین	بسیار پایین							
۳/۹۹۹	۶/۵۶	۱۸/۶۴	۳۵/۲۷	۳۰/۸۰	۸/۷۱	۳	۰/۵۲۵	۲/۹۲	۱/۵۳۵	۲۰	اقتصادی - اجتماعی	۱
۴/۰۲	۷/۳۲	۲۱/۳۰	۳۹/۰۳	۲۷/۱۴	۵/۸	۲	۰/۴۱۹	۲/۹۸	۱/۲۴۹	۱۸	مکانی - فضایی	۲
۳/۹۹۹	۳/۹۷	۶/۸۴	۳۲/۸	۴۲/۲۴	۱۴/۱۴	۱	۰/۳۸۵	۲/۵۸	۰/۹۹۵	۲۵	کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری	۳
	بسیار پایین=۱					متوسط=۳	بالا=۴		بسیار بالا=۵			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

نتایج جدول (۱۰) درجه توسعه‌یافتگی روستاهای مقصد گردشگری دهستان‌های بخش پایی شهرستان خرم‌آباد را به تفکیک متغیرهای مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد:

جدول ۱۰. درجه توسعه فضایی دهستان‌های مورد مطالعه به تفکیک متغیرهای مؤثر بر توسعه فضایی

ردیف	نام روستاهای مقصد گردشگری	سرمایه‌گذاری	اشتغال	مشارکت نهادی	مشارکت اجتماعی	حمایت اجتماعی	پذیرش اجتماعی	وضعیت طبیعی	ابعاد فضایی	بعد کالبدی	ابعاد جمعیتی	رسانی و تبلیغات	خدمات اقامتی	خدمات عمومی	دسترسی	قابلیت و کیفیت
۱	ایستگاه چم‌سنگر	۳	۲/۸۸	۱/۹۳	۲/۳۱	۲/۸	۳/۳۵	۳/۳۷	۳/۱۱	۲/۵۲	۲/۳۶	۲/۵۴	۲/۵۳	۲/۳۷	۲/۲۵	
۲	کولوی	۳/۱۱	۳/۱۹	۲/۲۸	۲/۴۳	۳/۲۸	۳/۷۱	۳/۷۲	۲/۸۹	۲/۹۶	۲/۲۸	۲/۷۰	۲/۳۹	۲/۵۶	۲/۶۵	
۳	شباندر	۳/۵۲	۲/۸۶	۲/۱۸	۲/۲۸	۲/۸۳	۳/۰۲	۳/۵	۳/۷۶	۳/۱۵	۲/۳۶	۳/۱	۲/۵۴	۲/۵۹	۲/۷۶	
۴	گازه	۴	۳/۱۸	۲/۵۱	۲/۸۴	۳/۱۵	۳/۴۲	۳/۷۹	۳/۳۲۰	۳/۷۷	۲/۷۲	۳/۴۱	۲/۹۳	۳/۰۸	۲/۹۴	
۵	ایستگاه بیشه	۳/۲۵	۳/۱۶	۳/۱۲	۲/۸۶	۲/۸۸	۳/۱۸	۳/۷۱	۳/۰۵	۳/۱۶	۲/۸۸	۳/۳۲	۳/۲	۲/۸۴	۲/۴۹	
۶	پسیل	۳	۲/۶۸	۲/۲۶	۲/۶۲	۲/۶۲	۲/۹۹	۳/۲۵	۲/۸۵	۳	۲/۵۴	۲/۸۴	۲/۷	۲/۵۷	۲/۳۵	
۷	دراشگفت	۳/۳۷	۳/۳۳	۲/۶۶	۲/۶	۲/۶	۲/۷۵	۳/۶	۲/۹۶	۳/۳	۲/۵	۳/۱۶	۲/۶۴	۲/۹۲	۲/۷	
۸	ایستگاه کشور	۳/۰۲	۲/۷۶	۱/۸۴	۲/۳۱	۲/۳۰	۳/۲۷	۲/۹۲	۳	۲/۵۴	۲/۳۶	۲/۵۷	۲/۴	۲/۲۴	۲/۱۳	
۹	سنگتراشان	۲/۹	۲/۷	۱/۹۱	۲/۵۱	۲/۳۷	۳/۴۴	۲/۹۴	۲/۷۵	۲/۷۲	۲/۲۳	۲/۶۶	۲/۴	۲/۲۸	۲/۲۷	
۱۰	تازان	۲/۸۵	۳/۷۲	۱/۹۱	۲/۰۵	۲/۵۲	۲/۷۰	۳/۰۸	۲/۹۴	۲/۷۷	۲/۵۸	۲/۸۰	۲/۳۸	۲/۱	۲/۲	
۱۱	چنار گریت	۳/۶۹	۳	۲/۳۷	۳/۰۳	۲/۴۴	۲/۷۵	۳/۳۹	۳/۰۶	۲/۶۸	۲/۹۱	۲/۳۱	۲/۱۸	۲/۳۳	۲/۳۷	
۱۲	نای انگیز	۳/۲۶	۳/۲	۲/۳۲	۲/۶۳	۲/۸۹	۳/۳	۳/۳۹	۳/۰۵	۳/۰۶	۲/۵۷	۲/۵۲	۲/۳۱	۲/۸۷	۲/۴۴	
۱۳	تنگ پنج	۳/۲۳	۲/۸۶	۱/۸۱	۲/۳	۲/۶۸	۳/۵۵	۳/۵۴	۳/۱۱	۲/۴۹	۲/۴۲	۲/۲۳	۲/۳۹	۲/۱۶	۲/۲۹	
۱۴	ایستگاه تنگ‌هفت	۳/۲۷	۲/۴۴	۱/۹۴	۲/۴۸	۲/۶۸	۳/۹۱	۳/۶۶	۳	۲/۷	۲/۵۹	۲/۱۶	۲/۳۶	۲/۱۸	۲/۱۴	

در **ایستگاه چم‌سنگر**، موثرترین متغیرهای توسعه فضایی به ترتیب وضعیت طبیعی، پذیرش اجتماعی، ابعاد فضایی و سرمایه‌گذاری هستند که دارای درجه اثرگذاری متوسط به بالا می‌باشند. بقیه متغیرها در سطح پایین ارزیابی شده است. در **روستای کولوی**، موثرترین متغیرها به ترتیب وضعیت طبیعی، خدمات اجتماعی، اشتغال و سرمایه‌گذاری هستند که دارای درجه اثرگذاری متوسط به بالا می‌باشند. بقیه متغیرها در سطح پایین ارزیابی شدند. در **روستای تسباندور** موثرترین متغیرهای ساماندهی فضایی به ترتیب ابعاد فضایی، سرمایه‌گذاری، وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات و پذیرش اجتماعی هستند که دارای درجه اثرگذاری متوسط به بالا می‌باشند. بقیه متغیرها در سطح پایین ارزیابی شده است.

در **روستای گازه** متغیر سرمایه‌گذاری رتبه بالایی (۴) را به خود اختصاص داده است و ۹ متغیر از ۱۴ متغیر دارای میزان اثر متوسط به بالا هستند، بطوریکه بعد از متغیر سرمایه‌گذاری متغیرهای وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، پذیرش اجتماعی، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات بالاترین رتبه‌ها را دارند. و ضعیف‌ترین متغیرها مشارکت نهادی، مشارکت اجتماعی، ابعاد جمعیتی، خدمات اقامتی و قابلیت و کیفیت دسترسی به روستا تشخیص داده شد. در **ایستگاه بیشه** ۹ متغیر از ۱۴ متغیر دارای رتبه بالای متوسط هستند. به عبارتی ۵ متغیر مشارکت نهادی، مشارکت اجتماعی، ابعاد جمعیتی، خدمات عمومی و قابلیت و کیفیت دسترسی به روستا دارای سطوح پایین اثرگذاری در ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری ایستگاه بیشه بودند.

بقیه روستاها همچون **روستای پسیل** ۳ متغیر (وضعیت طبیعی، سرمایه‌گذاری و بعد کالبدی)، **روستای دراشگفت** ۵ متغیر (وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، سرمایه‌گذاری، اشتغال، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات)، **ایستگاه کشور** ۳ متغیر (پذیرش اجتماعی، سرمایه‌گذاری، ابعاد فضایی)، در **روستای سنگتراشان** فقط ۱ متغیر (پذیرش اجتماعی)، **روستای تازان** ۲ متغیر (اشتغال و وضعیت طبیعی)، **چنارگری** ۵ متغیر (سرمایه‌گذاری، اشتغال، مشارکت اجتماعی، وضعیت طبیعی، ابعاد فضایی)، **نای‌انگیز** ۶ متغیر (سرمایه‌گذاری، اشتغال، پذیرش اجتماعی، وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، ابعاد فضایی) و روستاهای **تنگ پنج و ایستگاه تنگ‌هفت** ۴ متغیر (سرمایه‌گذاری، پذیرش اجتماعی، وضعیت طبیعی، ابعاد فضایی) را به عنوان موثرترین متغیرهای ساماندهی فضایی معرفی کردند که توجه به این متغیرهای موثر و تقویت و بهبود هر کدام از این زیرساخت‌ها در روستاهای ناحیه گردشگری مربوطه می‌تواند منجر به بهبود توسعه‌یافتگی فرآیند گردشگری در منطقه گردد.

نتایج جدول (۱۱) درجه توسعه فضایی دهستان‌های بخش پاپی شهرستان خرم‌آباد را به تفکیک متغیرهای مؤثر بر توسعه فضایی مقاصد گردشگری نشان می‌دهد. نتایج حاکی از آنست که بالاترین امتیاز متغیر سرمایه‌گذاری مربوط به دهستان‌های گریت و بیشه (سپیددشت) و بالاترین امتیاز متغیر اشتغال مربوط به دهستان گریت است. کمترین مشارکت نهادی به ترتیب مربوط به دهستان‌های (تنگ‌هفت، کشور، چم-سنگر، گریت و بیشه) است و همگی در سطح خیلی پایین و پایین برآورد شده‌اند. کمترین میزان مشارکت اجتماعی در دو دهستان کشور و گریت دیده شد. همچنین، متغیر پذیرش اجتماعی در هر ۵ دهستان دارای امتیاز متوسط به بالاست که دهستان‌های گریت و بیشه در بالاترین سطح آن قرار دارند، بالاترین امتیاز مربوط به متغیر وضعیت طبیعی به ترتیب مربوط به ۴ دهستان (تنگ‌هفت، بیشه، چم‌سنگر، گریت) است. متغیر ابعاد فضایی در سه دهستان (چم‌سنگر، تنگ‌هفت و گریت) دارای اثری بیشتر از حد متوسط ارزیابی شد. متغیر کالبدی و خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات در دهستان بیشه (سپیددشت) دارای بالاترین امتیاز و بالاتر از حد متوسط ارزیابی شد. متغیرهای مشارکت نهادی، مشارکت اجتماعی، خدمات اجتماعی، ابعاد جمعیتی، خدمات عمومی، خدمات اقامتی و قابلیت و کیفیت دسترسی برای همه دهستان‌ها در حد پایین و کمتر از حد متوسط مشاهده شد.

جدول ۱۱. درجه توسعه فضایی دهستان‌های بخش پایی شهرستان خرم‌آباد به تفکیک متغیرهای مورد بررسی

ردیف	نام دهستان	سرمایه‌گذاری	اشتغال	مشارکت نهادی	مشارکت اجتماعی	حمایت اجتماعی	پذیرش اجتماعی	وضعیت طبیعی	ابعاد فضایی	بعد کالبدی	ابعاد جمعیتی	تبلیغات و خدمات اطلاع‌رسانی	خدمات اقامتی	خدمات عمومی	قابلیت و کیفیت دسترسی
۱	چم‌سنگر	۳/۰۲	۲/۹۵	۲	۲/۳۴	۲/۹۰	۳/۴۳	۳/۴۵	۳/۰۶	۲/۶۲	۲/۳۴	۲/۵۷	۲/۵۰	۲/۴۲	۲/۳۴
۲	سپیددشت	۳/۳۴	۲/۹۸	۲/۵۸	۲/۶۵	۲/۸۰	۳/۰۸	۳/۵۲	۲/۹۶	۳/۲۰	۲/۶۳	۳/۱۳	۲/۸۴	۲/۸۳	۲/۵۸
۳	کشور	۲/۹۲	۲/۷۷	۱/۹۰	۲/۳۱	۲/۴۰	۳/۱۶	۲/۹۷	۲/۸۸	۲/۶۹	۲/۳۷	۲/۶۸	۲/۳۹	۲/۲۱	۲/۲۱
۴	گریت	۳/۴۴	۳/۱۱	۲/۳۴	۲/۸۰	۲/۷۰	۳/۰۷	۳/۳۹	۳/۰۵	۲/۹۰	۲/۷۱	۲/۴۳	۲/۲۵	۲/۴۲	۲/۴۱
۵	تنگ‌هفت	۳/۲۵	۲/۶۶	۱/۸۷	۲/۳۸	۲/۶۸	۳/۷۲	۳/۵۹	۳/۰۶	۲/۵۹	۲/۵۰	۲/۲۰	۲/۳۸	۲/۱۷	۲/۲۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

علاوه بر این، در مطالعه همبستگی بین متغیرهای مؤثر (سرمایه‌گذاری، اشتغال، مشارکت نهادی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی، پذیرش اجتماعی، وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، ابعاد فضایی، ابعاد جمعیتی، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات، خدمات اقامتی، خدمات عمومی و قابلیت و کیفیت دسترسی) با توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری، بررسی مقادیر ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیرهای مستقل (بجز متغیرهای پذیرش اجتماعی، بعد کالبدی، ابعاد فضایی) با ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. ماتریس همبستگی بین متغیرهای مستقل با متغیرهای مورد استفاده در سنجش توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری در (جدول ۱۲) آمده است.

جدول ۱۲. نتایج تحلیل همبستگی بین مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری

متغیرها و معیارهای توسعه فضایی	متغیر وابسته	r	P	نوع ضریب همبستگی
توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری	سرمایه‌گذاری	-.۰۲۱۷**	.۰/۰۰۰	پیرسون
	اشتغال	.۰۵۷۵**	.۰/۰۰۰	
	مشارکت نهادی	.۰۵۰۸**	.۰/۰۰۰	
	مشارکت اجتماعی	.۰۳۵۴**	.۰/۰۰۰	
	حمایت اجتماعی	.۰۲۰۸**	.۰/۰۰۰	
	پذیرش اجتماعی	.۰/۰۸۴	.۰/۱۱۳	
	وضعیت طبیعی	-.۰/۰۰۸	.۰/۸۸۴	
	ابعاد فضایی	-.۰/۰۹۳	.۰/۰۷۹	
	بعد کالبدی	.۰۵۲۸**	.۰/۰۰۰	
	ابعاد جمعیتی	.۰۳۹۶**	.۰/۰۰۰	
	خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات	.۰۵۶۸**	.۰/۰۰۰	
	خدمات اقامتی	.۰۵۰۲**	.۰/۰۰۰	
	خدمات عمومی	.۰۵۳۴**	.۰/۰۰۰	
	قابلیت و کیفیت دسترسی	.۰۵۴۹**	.۰/۰۰۰	

** و * به ترتیب معنی‌داری در سطح یک و پنج درصد (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

وجود هبستگی قوی بین برخی متغیرها (زیرمعیارهای) موثر (اشتغال، مشارکت نهادی، بعد کالبدی، خدمات‌رسانی و تبلیغات، خدمات اقامتی و خدمات عمومی) با متغیر ساماندهی فضایی مقاصد گردشگری نشان می‌دهد که با افزایش خدمات و فرصت‌های اقامتی (همچون اقامتگاه‌های بومی)، زیرساخت‌های پذیرایی (رستوران‌های سنتی) افزایش خدمات عمومی حمل و نقل (راه‌آهن)، که قابلیت دسترسی به مناطق هدف گردشگری را مهیا سازد و بهبود زیرساخت‌های ارتباطی همچون تلفن همراه و اینترنت می‌تواند در جهت مثبتی در فراهم کردن دیگر زمینه‌های توسعه گردشگری در مقاصد روستایی مؤثر باشد.

وجود هبستگی ضعیف بین متغیرهای موثر (مشارکت اجتماعی و ابعاد جمعیتی)، و همبستگی خیلی ضعیف (متغیرهای سرمایه‌گذاری و حمایت اجتماعی) با متغیر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری حاکی از آنست که توجه به سطوح اجتماعی - اقتصادی و همچنین جمعیت نیروهای انسانی فعال نتوانسته است آنگونه که باید در توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری منطقه مؤثر باشد. بنابراین توجه به هنجارهای اجتماعی و فرهنگی، مشارکت و شبکه‌های اجتماعی منطقه‌ای می‌تواند تاثیر زیادی در توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری داشته باشند.

نتیجه‌گیری

نتایج متغیرهای موثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری قلمرو کوچ‌نشینان نشان داد بالاترین نمره‌های هر یک از این متغیرها به تفکیک روستاها عبارتند از متغیرهای سرمایه‌گذاری، وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات، خدمات عمومی، قابلیت و کیفیت دسترسی (روستای گازه)؛ اشتغال (روستای تازان)، مشارکت نهادی، ابعاد جمعیتی، خدمات اقامتی (روستای ایستگاه بیشه)؛ مشارکت اجتماعی (روستای چنار گریت)؛ پذیرش اجتماعی (ایستگاه تنگ‌هفت) و ابعاد فضایی (روستای شباندر). همچنین بالاترین نمره‌های هر یک از این متغیرها به تفکیک دهستان‌ها عبارتند از دهستان چم‌سنگر (حمایت اجتماعی، ابعاد فضایی)؛ دهستان سپیددشت (بیشه) (مشارکت نهادی، بعد کالبدی، خدمات اطلاع‌رسانی، خدمات اقامتی، خدمات عمومی، قابلیت و کیفیت دسترسی)؛ دهستان گریت (سرمایه‌گذاری، اشتغال، ابعاد جمعیتی)؛ دهستان تنگ‌هفت (پذیرش اجتماعی، وضعیت طبیعی و ابعاد فضایی). در نهایت مهمترین زیرمعیارهای (متغیرهای) کلیدی در توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری شهرستان خرم‌آباد به ترتیب عبارت بودند از سرمایه‌گذاری، ابعاد فضایی، پذیرش اجتماعی، وضعیت طبیعی، حمایت اجتماعی، خدمات اقامتی، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات؛ همچنین مهمترین معیارها (مؤلفه‌ها) کلیدی نیز به ترتیب کیفیت منابع و جاذبه‌های گردشگری، مکانی - فضایی و اقتصادی - اجتماعی ارزیابی شدند. علاوه بر این، در مطالعه همبستگی بین متغیرهای مؤثر (سرمایه‌گذاری، اشتغال، مشارکت نهادی، مشارکت اجتماعی، حمایت اجتماعی، پذیرش اجتماعی، وضعیت طبیعی، بعد کالبدی، ابعاد فضایی، ابعاد جمعیتی، خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات، خدمات اقامتی، خدمات عمومی و قابلیت و کیفیت دسترسی) با توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری، بررسی مقادیر ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیرهای مستقل (بجز متغیرهای پذیرش اجتماعی، بعد کالبدی، ابعاد فضایی) با توسعه فضایی مقاصد گردشگری روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. این نتایج با یافته‌های جیوانی و همکاران (۲۰۱۴)، خان (۲۰۱۳)، بخشی از یافته‌های دینگ و همکاران (۲۰۱۱)، برگر (۲۰۱۱)، جوان و همکاران (۱۳۹۸)، آقایی و همکاران (۱۳۹۸)، بخشی از یافته‌های برومند و همکاران (۱۳۹۷)، رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۶)، صحنه و معماری (۱۳۹۶)، حسام و همکاران (۱۳۹۶)، بهنام‌مرشدی و همکاران (۱۳۹۵)، برقی و همکاران (۱۳۹۰)، اسدپوریان و همکاران (۱۳۹۷) مطابقت دارد. بنابراین، با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان راهکاری کاربردی زیر را پیشنهاد داد:

✓ از آنجایی که مطابق با نتایج حدود ۷۴ درصد از روستاها دارای تعمیرگاه خودرو و جایگاه سوخت و ۲۶ درصد روستاها فاقد تعمیرگاه خودرو و جایگاه سوخت بودند می‌توان پیشنهاد داد که بخش مهمی از زیرساخت‌ها و خدمات عمومی توسعه در روستاهای مورد مطالعه همچون تعمیرگاه و جایگاه سوخت وجود دارد که در صورت برنامه‌ریزی عقلایی می‌توان زمینه توسعه دیگر زیرساخت‌های زیربنایی و روئینایی را در این بخش (همچون توسعه نهادهای اجتماعی و مدنی، زیرساخت‌های اینترنتی و نرم‌افزاری) به منظور توسعه گردشگری فراهم ساخت.

✓ زیرساخت‌های مناسب ارتباطی، پذیرایی، عمومی و اقامتی در این بخش ضعیف می‌باشد. پیشنهاد می‌گردد با افزایش خدمات و فرصت‌های اقامتی (همچون اقامتگاه‌های بومی)، زیرساخت‌های پذیرایی (رستوران‌های سنتی) افزایش خدمات عمومی حمل و نقل (راه‌آهن)، که قابلیت دسترسی به مناطق هدف گردشگری را مهیا سازد و بهبود زیرساخت‌های ارتباطی همچون تلفن همراه و اینترنت می‌تواند در جهت مثبتی در فراهم کردن دیگر زمینه‌های توسعه گردشگری در مقاصد روستایی مؤثر باشد.

- ✓ توجه ویژه به تورگردانی محلی و ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی (کمتز از ۳۹ سال که فراوانی زیادی را در این منطقه داشتند) علی‌رغم کاهش معضل بیکاری توسعه گردشگری را در این منطقه باعث می‌گردد.
- ✓ از آنجایی که روستاهای گازه و بیشه دارای بیشترین تعدد متغیرهای موثر بر توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری شهرستان خرم‌آباد بودند و از نظر متغیرهای سرمایه‌گذاری، اشتغال، پذیرش اجتماعی و وضعیت طبیعی، توسعه خدمات اطلاع‌رسانی و تبلیغات مهمترین متغیرهای اثرگذار بر ساماندهی فضایی گردشگری در نواحی روستایی شناخته شدند. پیشنهاد می‌گردد که در صورت سرمایه‌گذاری در خدمات و تسهیلات مناسب و استفاده از تسهیلات کارآمد در ایجاد انگیزه برای مشارکت‌های مردمی در طرح‌ها و پروژه‌های توسعه، این سکونتگاه‌ها می‌توانند در خدمات‌رسانی پسرکانه وسیع‌تری مورد استفاده قرار گیرند. و به علت برند بودن این منطقه در لرستان از نظر وضعیت طبیعی و آبشارها؛ به با تبلیغات و اطلاع‌رسانی مناسب و دارا بودن استراتژی مناسب بازاریابی و فروش مورد توجه قرار گیرند.

منابع

- اسدپوریان، زینب، رحیمیان، مهدی، غلامرضایی، سعید (۱۳۹۸)، شناسایی معیارها و سنجش سطح توسعه اکوتوریسم پایدار در بین قطب‌های گردشگری استان لرستان، مجله تحقیقات و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۵۰، شماره ۳، صص ۴۹۹-۴۸۳.
- امیری‌یاراحمدی، بهروز، سپهوند، نورالدین، قوامی، معصومه (۱۳۹۳)، نقش آب و هوای تنوع اقلیمی در فرآیند توسعه گردشگری استان لرستان، مجموعه مقالات ارائه شده توسط کارکنان هواشناسی استان لرستان.
- اورجی، حسن، علیزاده، محمد، ابیانه، ویدا، سید راشد صفایی (۱۳۹۷) تبیین و ارائه مدل ارزیابی اقتصاد گردشگری روستایی در ایران، مجله آمایش جغرافیایی فضا در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه گلستان، سال هشتم، شماره مسلسل بیست و نهم، صص ۱۳۲-۱۰۷.
- اورزاده، امید، رابیسون، پیتز (۱۳۹۹). گردشگری روستایی و سرمایه‌گذاری: مدیریت، بازاریابی و پایداری، (مترجم: حوریه مرادی، فرهاد جوان و محمد سیفی‌زاده)، خرم‌آباد: انتشارات دانشگاه لرستان. ۴۱۱ ص.
- برقی، حمید، کریمی، فاطمه، قطبی‌نژاد، نفیسه (۱۳۹۰)، تحلیلی بر طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی در جهت عمران و ساماندهی کالبدی روستاها، مجموعه مقالات یازدهمین کنگره جغرافیدانان ایران، تهران، ایران.
- بهنام‌مرشدی، حسن، احمدی، داریوش، فرجی‌سبکبار، حسنعلی، رضوانی، محمد، (۱۳۹۵) پهنه‌بندی فضاهای کانون‌های گردشگری به منظور تعیین خدمات بهینه مناطق گردشگری استان فارس، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای سال یک.
- پاپلی‌یزدی، محمد حسین (۱۳۹۷)، فرهنگ آبادی‌ها و مکان‌های مذهبی کشور، مشهد.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی (۱۳۹۲) گردشگری ماهیت و مفاهیم انتشارات دانشگاه سمت.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی (۱۳۸۲) گردشگری و تبارشناسی، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۸.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی (۱۳۸۱) سنت و مدرنیته (بازخوانی یک مقاله)، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۶-۶۵.
- جمشیدزهی‌شه‌بخش، امید، مرادی، حوریه (۱۳۹۹). تئوری بنیانی توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: بخش رحمت‌آباد و بلوکات شهرستان رودبار). فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، زمستان ۱۳۹۹.
- جوان، فرهاد، حسن، افراخته، ریاحی، وحید (۱۳۹۸) تحلیل فضایی اثرات گردشگری بر تحولات کالبدی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان رضوانشهر، نشریه علمی پژوهشی برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، سال چهارم، شماره ۱۱، صص ۷۰-۵۷.
- حسام، مهدی، رضا باغیانی، حمید، چراغی، مهدی (۱۳۹۶)، ارزیابی کیفیت محیطی مقصدهای گردشگری روستایی (مورد مطالعه: محور قلعه رودخان) مجله پژوهش‌های و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۶، شماره ۴، شماره پیاپی ۲۰، صص ۲۴۱-۲۲۳.
- خاکسار، علی، (۱۳۸۲)، نقش برنامه‌ریزی در توسعه گردشگری پایدار، مجموعه مقالات بررسی سیاست‌ها و برنامه توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
- راسق قزلباش، سلیمان (۱۳۸۸). گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه‌های توسعه و آبادانی روستاها. مسکن و محیط روستا، دوره ۲۹، شماره ۱۲۹ : ۹۸-۱۰۹.
- رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا، رمضان‌نژاد، یاسر، پورطاهری، مهدی (۱۳۹۶) سنجش رضایت گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی (مورد مطالعه: روستاهای استان گیلان) پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره ۴۹، شماره ۳، صص ۱۲۵-۱۵۰.

- رنجبریان، بخرام، خزایی پول، جواد، بالویی‌جام‌خانه، هادی (۱۳۹۱) تحلیل نقاط و قوت ضعف و فرصت تهدیدهای گردشگری خارجی استان اصفهان با استفاده از تکنیک‌های سلسه مراتبی فازی، مجله برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، سال اول، شماره یک، صص ۱۳-۳۴.
- روزبهنانی، عباس، مرادی، حوریه؛ عباسی.حامد، (۱۳۹۹). تبیین آثار مؤلفه‌های پیش‌برنده توسعه کارآفرینی در مقاصد گردشگری روستایی (مورد: بخش سامن شهرستان ملایر). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۳۶۴-۳۵۰.
- رومیانی، احمد، شایان، حمید، سجاسی‌قیداری، حمدالله، رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۷) برنامه‌ریزی راهبردی فضایی توسعه پایدار مقاصد گردشگری روستایی با استفاده از مدل استراتژیک SOAR. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال ۱۱، شماره ۱، صص ۱۰۵-۹۰.
- زرافشانی، کیومرث، شرفی، لیدا، گراوندی، شهپر و قبادی، پرستو (۱۳۹۲)، بررسی اثرات توسعه گردشگری در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی نواحی روستایی (مورد: منطقه گردشگری ریجاب در استان کرمانشاه)، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره ۳ (۵)، صص ۱۳۴-۱۱۹.
- زیاری، کرامت‌الله (۱۳۸۹). اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای، انتشارات دانشگاه تهران.
- سقای، مهدی (۱۳۸۲) گردشگری روستایی و توسعه، مجموعه مقالات سمینار و برنامه‌های توسعه جهانگردی در ایران، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
- سقای، مهدی، جوانبخت، قعقرفی، زهره، اسلامی، علیرضا (۱۳۹۷)، واکاوی شبکه مقاصد متن فضایی گردشگران در استان گلستان توانش پسا ساختاری، فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، سال هشتم، شماره بیست و نهم، صص ۲۲۶-۲۰۱.
- شارپلی، جولیا، (۱۳۸۰) گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شماعی، علی، موسیوند، جعفر (۱۳۹۰) سطح‌بندی شهرستان‌های استان اصفهان از لحاظ تاسیسات گردشگری با استفاده از مدل تاپسیس و Ahp، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره دهم، صص ۴۰-۲۳.
- صحنه، بهمن، معیری، ابراهیم (۱۳۹۶) اولویت‌بندی امکانات توسعه گردشگری و توزیع فضایی آن (مورد مطالعه: شهرستان‌های استان گلستان) فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۷، شماره پیاپی ۱۲۶، صص ۲۴-۱۵.
- صرافی، مظفر (۱۳۶۴). سیری در مباحث توسعه فضایی با نگاهی ویژه در طرح آمایش سرزمین. انتشارات برنامه و بودجه تهران. ص ۲۰.
- ضیایی، محمود، جوادان، مجتبی، کاظمی‌زاغدی، سیمین (۱۳۹۳) ساماندهی فضایی گردشگری (شهری - روستا) ناحیه مورد مطالعه: شهرستان طرقله، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره ۳، صص ۱۱۰-۸۳.
- عزیزی، پروانه، لطفی، حیدر (۱۳۸۸)، نقش گردشگری پایدار روستایی در توسعه مناطق روستایی استان سمنان؛ شهرستان شاهرود، فصلنامه جغرافیای سرزمین، سال ششم، شماره ۲۳، صص ۱۰۶-۸۹.
- کدیور، علی اصغر، سقای، مهدی (۱۳۸۵)، ساماندهی گردشگری در تفرجگاه‌های پیرامون شهری (مطالعه موردی: دره اخلمد)، تحقیقات جغرافیایی، دوره ۲۱، شماره ۴ (۸۳)، صص ۱۳۴-۱۱۱.
- لاندنبرگ، دونالد.ای (۱۳۸۳)، اقتصاد گردشگری، ترجمه: محمدرضا فروتن، تهران: انتشارات چاپ و نشر بازرگانی.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵)، سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، مرکز آمار ایران.
- محمودی، سمیه، رنجبریان، بهرام، فتحی، سعید (۱۳۹۴) توسعه مدل تصویر ذهنی گردشگران از مقصد گردشگری ایران، فصلنامه مدیریت گردشگری، سال دهم، شماره ۲۹، صص ۴۴-۲۱.
- مرادی، حوریه (۱۳۹۵)، طراحی الگوی مناسب کارآفرینی در نواحی روستایی شهرستان کرمانشاه. رساله دکتری، دانشکده علوم جغرافیایی، گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
- مرادی، حوریه (۱۳۹۸). تحلیل زمینه‌های کارآفرینی در توسعه فضاهای پیراشهری. دو فصلنامه توسعه فضاهای پیراشهری، شماره ۲ (پیاپی ۲)، صص ۱۵۰-۱۳۷.
- نظم‌فر، حسین (۱۳۹۱) سازمان فضایی نظام شهری (مفاهیم نظریه‌ها و مدل‌ها) تبریز، انتشارات فروش، ص ۱۶۰.
- Braunerhjelm, P, Acs, Z, J; Audretsch, D,B; and Carlsson, B,. (2010). The missing link: knowledge diffusion and entrepreneurship in endogenous growth. Small Bus Econ (2010) 34:105-125.
- Cazes, G., (2004), urban tourism translated in persian by salahedin mahallati, university of shahid Beheshti publication Rural tourism in Spain, Analysis of rocont

- Guun, Clare. A. and Var, Turgut. (2002): Tourism planning: basic, concepts, cases, (4th). New York. Rutledge.
- Ding, L, wang, Y., Zhang, F., Wu, X, & Tang, S. (2011). Spatial structure of tourism Attractions in Nanjing,China,IEEE.
- Khan, khan.s (2009), tourist motivation tousehome stay,in Thailand and theirs satisfactions,based on the destinating Cultural and heri tage Dased attribute Dlssertution Academic-university of missouri mbla Cdumbia prebensen.
- Johnson, Ron (1999), political space and Representnation within the state,Applied Geography,Routledge
- Ruggieri Giovanni e Iannolino Salvatore. (2014). Network analysis of a Research with Reference to Indonesia, Third World Planning Review,. 20 (1)
- Risteski, M., Kocevski, J. and Arnaudov, K. (2012). Spatial Planning and Sustainable Tourism as Basis for Developing Competitve Tourist Destinations. Procedia – Social and Behavioral Sciences 44 (2012), 375-386.
- Sharpley, R. and Telfer, D. J. (2002). Tourism and Development: Concepts and Issues. Clevedon: Channel View Publications.
- UNWTO (2011) Tourism Highlights. Madrid World Tourism Organizations.
- Zhang, XueMing (2012). Research on the development strategies of rural tourism in Suzhou based on SWOT analysis. Energy Procedia, 16:1295–1299. DOI:10.1016/j.egypro.2012.01.207

How to Cite:

Amraei, S., Moradi, H., Sharafi, S (2021). Investigating of the Rural Heritage Spatial Development of Tourism Destinations in the Nomads Area (Case study: Khorramabad County). *Studies of Nomads Area Plannig*, 1(1), 77-97.

ارجاع به این مقاله:

امرای، سیده، مرادی، حوریه و شرفی، سیامک. (۱۴۰۰). بررسی توسعه فضایی میراث روستایی مقاصد گردشگری در قلمرو کوچ‌نشینان (مورد مطالعه: شهرستان خرم‌آباد). *مطالعات برنامه‌ریزی قلمرو کوچ‌نشینان*، ۱(۱)، ۷۷-۹۷.

پرتال جامع علوم انسانی
پروژه گامگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Research Article

Investigating of the Rural Heritage Spatial Development of Tourism Destinations in the Nomads Area (Case study: Khorramabad County)

Sepideh Amraei- M.Sc. Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Horieh Moradi^{1*} - Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Siamak Sharafi- Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Receive Date: 08 May 2021

Accept Date: 26 June 2021

ABSTRACT

Introduction The objective and conceptual developments of tourism in the present age have created the necessities of spatial development and internal and external relations of geographical territories that are reminiscent of the reflection of tradition in modernity. Meanwhile, the spatial development of rural areas, whose dominant social spaces include the nomadic territories of Iran, are of special importance in the development of postmodern tourism.

Purpose of the research: The purpose of this study is to investigate the spatial development of rural heritage and tourism destinations in Khorramabad city, which is one of the most important nomadic territories of Iran.

Methodology The research method was descriptive-analytical and applied. The statistical population of this study consists of three main groups (315 villagers living in 14 selected villages of the region (by stratified random sampling), tourism experts in the province (30 people) and available tourists (30 people)) They gave. Finally, from the total of three statistical populations, 375 people were selected as the sample size. To collect the data, field methods and a questionnaire were used, the reliability of which was calculated using Cronbach's alpha test for three components affecting the spatial development of rural heritage of tourist destinations, which indicated the appropriateness of the research tool. Dispersion coefficient and Pearson correlation coefficient were used to analyze the data in SPSS20 software environment and ArcGIS software was used to draw the maps.

Geographical area of research Tourism destinations in rural areas of Khorramabad city (Papi district) which relied mainly on ecotourism.

Results and discussion The findings showed that the most important components and key criteria affecting the distribution of the spatial structure of rural heritage are the destinations, quantity and quality of tourism resources and attractions, and the spatial-spatial status of tourist attractions. The study of Pearson correlation coefficient showed that there is a positive and significant relationship between all independent variables (except social acceptance, physical dimension, spatial dimensions) with the spatial development of rural heritage of tourist destinations.

Conclusion Since the villages of Gaza and Bisheh had the highest number of variables affecting the spatial development of rural heritage tourist destinations in Khorramabad, it is suggested that if invested in appropriate services and facilities, these settlements can be used in a wider range of services. Be used.

KEYWORDS: Spatial Development, Rural Tourism, Nomads, Khorramabad.